

Rapport 2005:1

Konjunkturläget

Våren 2005

The logo for ÅSUB, featuring the letters 'ÅSUB' in a bold, white, sans-serif font. The 'Å' has a small circle above it. The letters are set against a dark blue background with a white grid pattern.

De senaste rapporterna från ÅSUB

- 2003:1 Konjunkturläget våren 2003
- 2003:2 Det åländska jordbrukets framtida utvecklingsförutsättningar
- 2003:3 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn - våren 2003
- 2003:4 En snabb BNP-indikator för det privata näringslivet på Åland
- 2003:5 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn - hösten 2003
- 2003:6 Konjunkturläget hösten 2003
- 2003:7 Halvtidsutvärdering Ålands mål 2 program
- 2003:8 Halvtidsutvärdering Ålands mål 3 program
- 2003:9 Evenemangsundersökningen 2003
- 2004:1 Konjunkturläget våren 2004
- 2004:2 Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2004
- 2004:3 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn våren 2004
- 2004:4 Rådgivningen vid Ålands hushållningssällskap – En utvärdering
- 2004:5 Det åländska skatteundantagets samhällsekonomiska betydelse – idag och i framtiden
- 2004:6 På jakt efter tillväxt. En analys av utvecklingsmöjligheterna inom några landbaserade näringar på Åland
- 2004:7 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn hösten 2004
- 2004:8 Konjunkturläget hösten 2004
- 2004:9 Fiskerinäringens betydelse för samhällsekonomin på Åland
- 2004:10 EU-medlemskapets effekter på den åländska ekonomin i ett internationellt perspektiv. En förberedande studie.

Pris 13,00 €

ISSN 1455–1977

Förord

Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) utarbetar två gånger per år en konjunkturrapport gällande den åländska ekonomin. Syftet med översikten är dels att förse landskapsregeringen med aktuell information om samhällsekonomin inför budgetberedningen, dels att sprida information till allmänheten om aktiviteten i den åländska ekonomin. Bedömningen inleds med ett kortfattat sammandrag av det internationella konjunkturläget med en utförligare översikt över Ålands närmarknader i Finland och Sverige. Översikten baseras på nationella och internationella konjunkturanalyser och ekonomiska data som publicerats under årets första kvartal.

Analysen av det ekonomiska läget på Åland har sammanställts på basen under januari-februari utskickad och besvarad konjunkturförfrågan till ett stort antal representativt utvalda åländska företag. Förutom enkäten, som gäller företagens bedömningar av konjunkturläget fram till början av 2006, så utnyttjas även data från mervärdeskatteregistret om näringslivets omsättning och löneutbetalningar ända fram till årsskiftet som indikationer på det rådande konjunkturläget. Bearbetningen av trenddata gällande företagens omsättnings- och löneutveckling görs med hjälp av den statistiska programvaran *Demetra*, som av Eurostat särskilt utvecklats för denna typ av tidsserieanalyser.

Övriga indikatorer såsom valutakurser, ränteläge, inflation, arbetslöshetsgrad, befolkningsrörelse, extern handel, försäljning av kapitalvaror, bostadsproduktion, företagsetableringar samt konkurser har också studerats. I arbetet har företrädare för näringslivet och dess organisationer samt landskapsregeringens näringsavdelning varit till värdefull hjälp.

Richard Palmer har med bistånd av *undertecknad* (internationell översikt, Sverige och Finland), *Katarina Fellman* (offentliga sektorns ekonomi) och *Maria Rundberg-Mattsson* (datasammanställningar m.m.) ansvarat för sammanställningen av översikten. *Jouko Kinnunen* har bidragit med behandling av tidsserier och prognosutveckling.

Bedömningen är i huvudsak gjord under mars månad. Vissa uppdateringar med hänsyn till ny konjunkturinformation är gjord i början av april.

Bjarne Lindström
Direktör

Innehåll

1. Sammanfattning	1
2. Det internationella konjunkturläget	5
3. Konjunkturbilden i Finland och Sverige	12
4. Den åländska ekonomin	15
4.1 Allmän översikt	15
4.2 Den offentliga ekonomin	21
4.3 Läget inom det privata näringslivet	22
5. Bilaga	37

1. Sammanfattning

Denna rapport bedömer konjunkturläget för den åländska ekonomin, och dess utsikter för den kommande 12-månadersperioden i ett internationellt perspektiv, så som den ter sig i slutet månadsskiftet mars-april 2005. Vi konstaterar inledningsvis att det internationella konjunkturläget fortfarande präglas av det senaste årets starka uppgång. Under 2004 uppgick den globala tillväxten till omkring 5 %, den högsta tillväxten på tre decennier. Också världshandelsvolymen har visat en snabb tillväxt: under 2004 steg den med nästan 7 %.

Den över lag goda internationella konjunkturbilden håller i sig detta år ut – även om en del bedömare under slutet av mars och början av april antytt en viss dämpning av BNP-prognoserna. Det verkar i alla fall som om vi har att vänta oss en uppbromsning av den globala tillväxttakten till nivån strax under 4 %. Prognosen för Euroområdet för innevarande och nästa år pekar mot en fortsatt tillväxt på ungefär samma nivå som under år 2004 (ca 2 %).

Den finländska ekonomin har under senare år har uppvisat en jämfört med euroregionens genomsnitt förhållandevis god tillväxt. I fjol blev den finska tillväxten hela 3,7 % medan genomsnittet för övriga euroländer stannade strax under 2-procentsnivån. De viktigaste faktorerna bakom tillväxten har varit en expansiv hemmamarknad och en god exportutveckling. Realinkomsterna i Finland steg med i genomsnitt 3,4 % under 2004 och beräknas fortsätta sin tillväxt på ungefär samma nivå i år. En svag trend uppåt i sysselsättningen förväntas bidra till en viss reducering av arbetslösheten. Hushållens har en allmänt sett rätt positiv syn på sina ekonomiska framtidsutsikter.

Den svenska konjunkturuppgången var under fjolåret liksom den finska i huvudsak exportdriven, men vi kan nu vänta oss en gradvis uppbromsning i den svenska exportens volymtillväxt under 2005. Det ser dock ut som om den inhemska efterfrågan i form av investeringar och privat konsumtion tar ytterligare fart och därmed i stort sett väger upp den förväntade försvagade exportutvecklingen.

Vi konstaterar i denna rapport att den åländska ekonomin sedan några år tillbaka befinner sig i en övergångsfas. Passagerarsjöfarten möter en allt hårdare konkurrens och uppvisar krympande lönsamhetsmarginaler. Omprövningen av den svenska alkoholskatten kommer med stor sannolikhet att resultera i en drastisk sänkning av alkoholpriserna, förmodligen redan inom ett år, vilket ytterligare kommer att krympa lönsamhetsmarginalerna inom färjnäringsen. Dessutom kommer konkurrensen från de estniska rederierna att märkas alltmer under det närmaste året.

Ålands BNP-tillväxt har under de senaste fem åren legat under både Sveriges och Finlands, och i ett i ett ännu något längre perspektiv har Ålands köpkraftskorrigerade BNP sjunkit i förhållande till såväl Sveriges, Finlands som Euroområdet. Orsaken till detta står främst att finna i den svaga tillväxten inom passagerarsjöfarten och de därigenom uteblivna kringeffekterna för den åländska ekonomin. Den relativt goda utvecklingen av lönsamheten och produktiviteten hos industrisektorn, hos fraktsjöfarten och delar av tjänstesektorn förmår inte uppväga kraftgången hos passagerarsjöfarten. Den åländska ekonomin saknar just nu en tillväxtmotor. Effekterna av detta på Ålands samlade BNP för 2005 och 2006 är enligt vår bedömning att den svaga utvecklingen i förhållande till omvärlden fortsätter. ÅSUB:s prognos för Åland är en tillväxt på inte mer än drygt 1 % för 2005.

Trots att inkomstutvecklingen för landskapet stagnerat och kommunernas ekonomi varit svag under de senaste åren, har den offentliga sektorn vuxit betydligt snabbare än den privata sektorn. Detta mönster ser ut att fortsätta under innevarande år och även under 2006, då vi uppskattar att den offentliga sektorn kommer att växa med ca 4 %, medan det privata näringslivets tillväxt kommer att ligga under 1 %. I sammanhanget kan också nämnas att elva kommuner har budgeterat med ett negativt resultat för innevarande år.

Inflationen på Åland, liksom i Euroområdet överlag, befinner sig på en historiskt låg nivå. Konsumentprisindex har under perioden februari 2004 till februari 2005 sjunkit med 0,3 procentenheter. Priserna på alkohol, tobak och kommunikationer har pressat ner inflationen, medan kostnaderna för bostäder, vatten och el stigit något under perioden. Den allmänna sänkningen av priserna (deflationen) under slutet av 2004 har vänt till en inflation på 0,2 under perioden januari – februari 2005. Ökande kostnader för bostäder, bränslen och livsmedel kan komma att ytterligare driva upp inflationen någon tiondel under de närmaste månaderna.

Räntenivåerna har varit fortsatt låga under 2004, men vi har sett en viss tendens till höjning under perioden mars 2004 till mars 2005. En fortsatt svag höjning av räntan kan komma att ge en viss uppbromsning av hushållens konsumtion och skuldsättningsgrad under det kommande året.

Fjölårets nettoinflyttning till Åland uppgick till 157 personer. För innevarande år räknar vi med en nedgång i nettoinflyttningen (ca 110-130 personer). Antalet lediga platser i förhållande till antalet arbetslösa håller på att minska, vilket torde leda till ett minskat behov för inflyttning. Dessutom är produktionen av nya bostäder på neråtgående. Den största obalansen mellan utbud och efterfrågan av arbetskraft återfinns i den offentliga sektorn, inom branschen 'hälsovård och socialt arbete' där antalet lediga platser är mer än dubbelt så många som de arbetssökande. Det största överutbudet av arbetskraft återfinns inom primärnäringarna, byggnadssektorn och tillverkningsindustrin. Antalet

arbetsplatser inom primärnäringsarna och byggsektorn förväntas minska ytterligare under detta år, medan antalet anställda inom industrin förväntas öka något.

Ser vi på det åländska näringslivet som helhet tror företagen på en försämrad konjunkturutveckling för sina respektive branscher (se tabell 1, s. 36). Bilden av en svag ekonomisk utveckling hos den åländska ekonomin bekräftas av att de åländska företagen förväntar sig att omsättningen såväl som lönsamheten kommer att minska under år 2005, jämfört med det föregående året.

Vår konjunkturbedömning baserar sig delvis på en enkätundersökning som riktas till enskilda åländska företag inom olika branscher. Denna visar att konjunkturutvecklingen inom primärnäringsarna blir svag, och att förväntningarna inom branschen är övervägande negativa. Som helhet präglas branschen av allmän osäkerhet, även om tillväxten av omsättningen är svagt positiv sedan ett år tillbaka. För livsmedelsindustrin, däremot, ser konjunkturutsikterna relativt goda ut för det kommande året. Branschen rapporterar positiva förväntningar angående omsättning och lönsamhet. Produktivitetens utvecklingen ser ut att vara god även om den möjligtvis kan vara tillfällig. Dock får branschen förbereda sig på skärpt internationell konkurrens. Branschen 'övrig industri' ser ut att stå inför relativt goda konjunkturutsikter. Tillförsikten inför det kommande året är god, och även så produktivitetens utvecklingen. Branschen är den mest internationellt expansiva inom det åländska näringslivet, och därmed den mest konkurrensutsatta. Under den kommande 12-månadersperioden kan den komma att gynnas av en fortsättningsvis relativt hög tillväxt inom världsekonomin, (även om denna tillväxt förmodligen kommer att mattas något).

För byggverksamheten ser konjunkturen ut att vika; nedgången som inleddes 2003 fortsätter. Den gradvisa minskningen av de offentliga investeringarna dämpar konjunkturen. Också handeln är inne i en stagnation sedan några år tillbaka, och även här förväntas en svag konjunkturutveckling, med minskade investeringar. Produktivitetens utvecklingen är svag och en minskning av personalen är att vänta. Även för hotell- och restaurangbranschen väntas en svag/vikande stagnation, med en minskning av antalet anställda. Den långsiktiga nedgången i antalet övernattnings ser ut att fortsätta.

När det gäller branschen transport och kommunikation – ryggraden i den åländska ekonomin – väntas en svag/vikande konjunktur för passagerarrederierna, även om det ser bättre ut för fraktrederierna. Det finns en allmän pessimism angående lönsamhet och omsättning hos passagerarrederierna. Branschen möter en allt hårdare konkurrens, men fraktsjöfarten gynnas av tillväxten inom världsekonomin och den internationella varuhandeln.

Bank och försäkring ser ut att kunna möta en svagt positiv konjunktur. Eventuellt kan branschen vänta sig en svag tillväxt av omsättningen, relativt god lönsamhet och en del nyrekryteringar ställs också i sikte. När det gäller tjänstesektorn i övrigt ser konjunkturutsikterna relativt goda ut, medan den del som definieras som IT-sektor har att vänta en avtagande tillväxt, och försvagad konjunktur.

2. Det internationella konjunkturläget

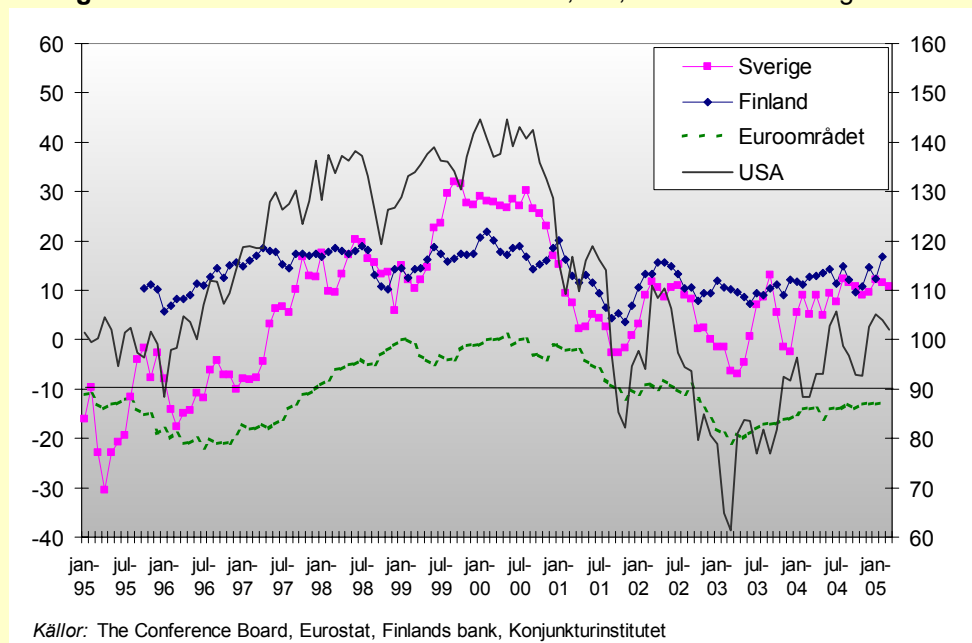
Det internationella konjunkturläget präglas fortfarande av det senaste årets starka uppgång. Under 2004 uppgick sålunda den globala tillväxten till omkring 5 %, den högsta tillväxten på tre decennier. Den ekonomiska tillväxten har drivits av en stark efterfrågan i USA och delar av Asien, vilket drivit upp export och industriinvesteringar i hela OECD-området och stora delar av resten av världen. Tillväxten har varit särskilt påtaglig i Sydostasien, och då inte minst i Kina vars BNP-tillväxt under fjolåret beräknas ha uppgått till i storleksordningen 9 – 10 %. Kinas roll i den globala ekonomin blir allt viktigare, något som under det senaste året inte minst märkts på råvarumarknaderna där landet stått för en betydande del av den efterfrågeuppgången.

Ett tydligt tecken på den sedan några år tillbaka växande aktivitetsnivån i den internationella ekonomin är den snabbt stigande världshandelsvolymen. 2003 växte den samlade handeln i världen sålunda med 4,5 % och under 2004 steg världshandelsvolymen med upp emot 7 %.

Den allmänna uppfattningen bland världens ledande ekonomiska aktörer och konjunkturbedömare synes vara att den överlag goda internationella konjunkturbilden håller i sig detta år ut och sannolikt också under första halvan av 2006, även om vi får räkna med en viss avmattning i förhållande till senaste år. Ökande resursutnyttjande, växande tendenser till flaskhalsar i produktionen och en gradvis uppstramad finanspolitik antas dock under nästa år medföra en uppbromsning av den globala tillväxttakten till nivån kring eller strax under 4 %.

Den **amerikanska ekonomin** har under senare år varit expansiv och gett positiva efterfrågeimpulser till resten av OECD-området. Den samlade produktionsvolymen växte med 3 % 2003 med hela 4,4 % 2004. Detta är en tillväxttakt som ligger gott och väl över OECD-genomsnittet under dessa år (2,0 respektive 3,4 %), för att inte tala om Euroområdet betydligt svagare tillväxt under 2003 med blott 0,5 och under fjolåret knappa 2 %. Till de positiva dragen i den amerikanska tillväxten hör också en förhållandevis snabb tillväxt i antalet nya jobb och en nedgång i arbetslösheten till den nu lägsta nivån (5,2 %) sedan 2001.

Som en följd av den förhållandevis kraftiga ekonomiska uppgången har den amerikanska centralbanken (Fed) nu sju gånger i rad höjt styrräntan. Räntenivån är dock trots detta fortfarande låg (2,75 %, se figur 3), och penning- och finanspolitiken i förhållande till vad som tidigare varit normalt vid denna typ av konjunkturläge ovanligt expansiv. Sedan 2001 har styrräntan i realiteten varit negativ. Detta har resulterat i en kraftfull expansion av de uteliggande krediterna. Det här har i sin tur ökat riskerna för

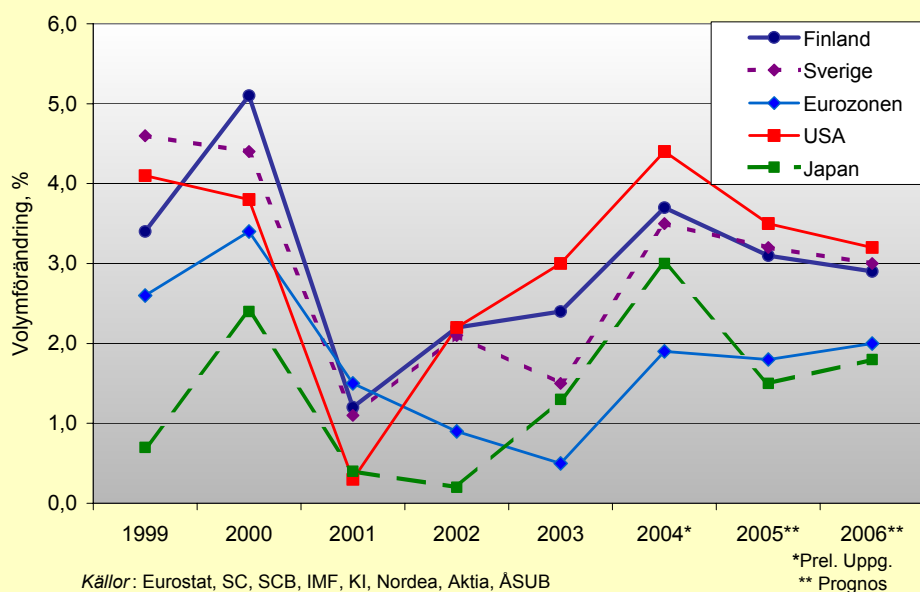
Figur 1. Konsumenternas framtidstro i USA, EU, Finland och Sverige

skadliga spekulationsbubblor inom vissa högt belånade marknader. Det finns även bedömare som menar att ett gradvis växande inflationstryck hittills främst tagit sig uttryck i stigande fastighets- och bostadspriser, något som gör att den fortfarande rätt så låga officiella inflationssiffran på ca 2 % egentligen underskattar de verkliga inflationstendenserna inom den amerikanska ekonomin. Hushållens rekordhöga skuldsättning minskar det privata konsumtionsutrymmet och gör att fortsatt tillväxt inom den amerikanska ekonomin i allt högre grad blir beroende av företagens investeringar och export.

Det finns även en del andra tecken på en viss instabilitet i den amerikanska uppgången. Under sommaren 2004 skedde sålunda en försvagning i den amerikanska tillväxttenden, något som efter en återhämtning under hösten upprepades under årets sista månader. Till detta kommer så en sedan årsskiftet försvagad framtidstro inom affärsliv och bland konsumenter (se figur 1). Mot bakgrund av den förväntade tendensen till uppbromsning i den globala uppgången och dessa första tecken på en något svagare amerikansk konjunkturbild har tillväxtnivån för innevarande och nästa år hos flertalet prognosmakare skrivits ner till de trots allt internationellt sett ändå rätt goda nivåerna kring 3,0 – 3,5 % (se figur 2).

Den här prognosen är dock kringgärdad med en hel del osäkerhetsfaktorer – särskilt på litet längre sikt. Detta gäller t ex osäkerheten om de framtida oljepriserna och dollarkursen. Den absolut största osäkerhetsfaktorn är dock de rekordstora, och dessutom växande, underskotten i såväl den federala budgeten som den externa bytesbalansen. Om omvärldens vilja att via kapitalplaceringar i den amerikanska

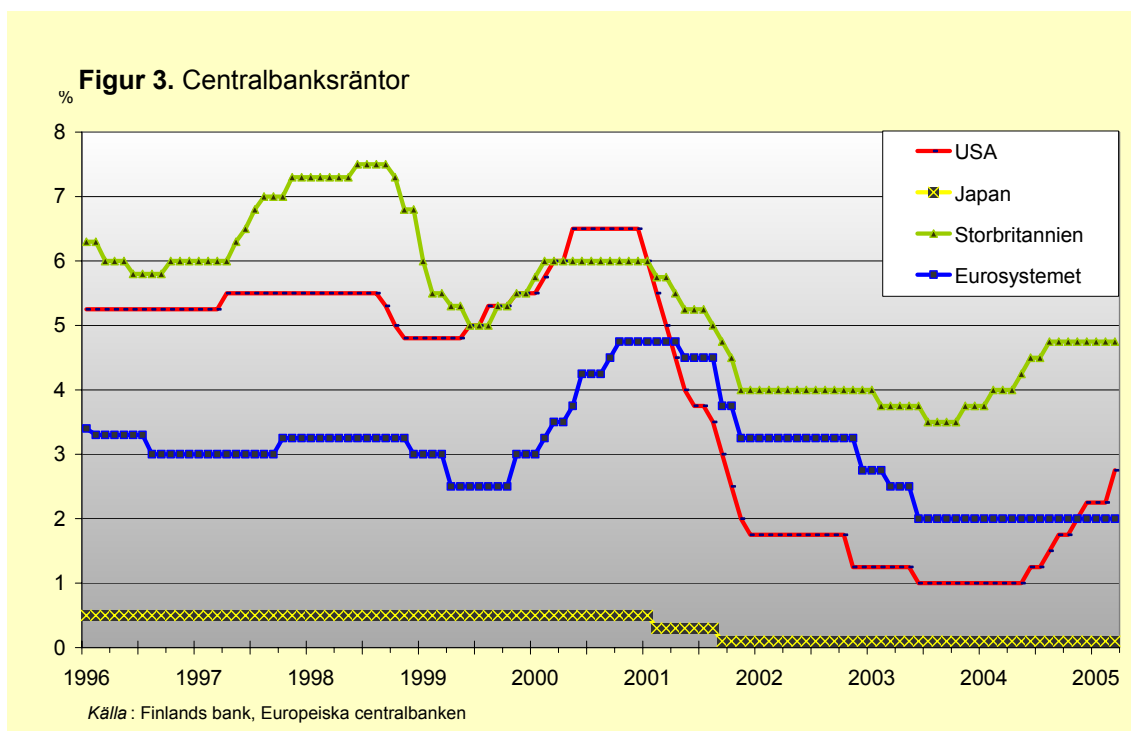
Figur 2. BNP-tillväxten 1999-2006

ekonomin finansiera detta 'dubbla' underskott minskar, finns det en klar risk för ett allt starkare tryck uppåt på räntenivåerna. Det stora handelsunderskottet tynger också dollarkursen, även om denna nu visar vissa tendenser till återhämtning (se figur 5).

Trots ouppklarade strukturproblem på arbetsmarknaden, i vissa länder rätt betydande statliga budgetunderskott och svag intern efterfrågeutveckling, började ändå tillväxten i **Euroområdet** under fjolåret att ta fart i kölvattnet av den globala konjunkturuppgången. Från ett i stort sett ekonomiskt stillastående under 2003 (+0,5 %), tog tillväxten ett ordentligt kliv uppåt till strax under 2 % 2004. Prognoserna för innevarande och nästa år pekar mot en tillväxt på ungefär samma nivå (1,8 – 2,0 %).

Uppgången har i hög grad varit exportdriven medan hushållens konsumtion och investeringarna inte riktigt velat ta fart. En fortsatt ekonomisk tillväxt förutsätter att exporten går bra även framöver. Hemmamarknaden hämmas nämligen av sviterna efter den spruckna IT-bubblan och den kraftiga recessionen 2001 - 2002 som gjort att stora delar av näringslivet fortfarande ägnar sig åt på besparingar och rationaliseringar. Detta har resulterat i en låg nyinvesteringsnivå och få nyanställningar, något som i sin tur haft en starkt dämpande effekt på arbetsmarknaden och hushållens konsumtion. I Tyskland har sålunda arbetslösheten trots fjolårets allmänna konjunkturuppgång stigit till nya rekordnivåer. För hela eurozonen ligger arbetslöshetsgraden kring 9 %. Bedömningen är dock att den fortsatta tillväxten på strax under 2-procentsnivån under de närmaste åren skall ge en press nedåt på arbetslöshetssiffrorna till i bästa fall nivån strax över 8 %. Ett annat problem i sammanhanget är det ansträngda statliga budgetläget i flera av de större EU-länderna, något som sannolikt kommer att medföra framtida åtstramningar i finanspolitiken och förhindra efterfrågehöjande skattesänkningar.

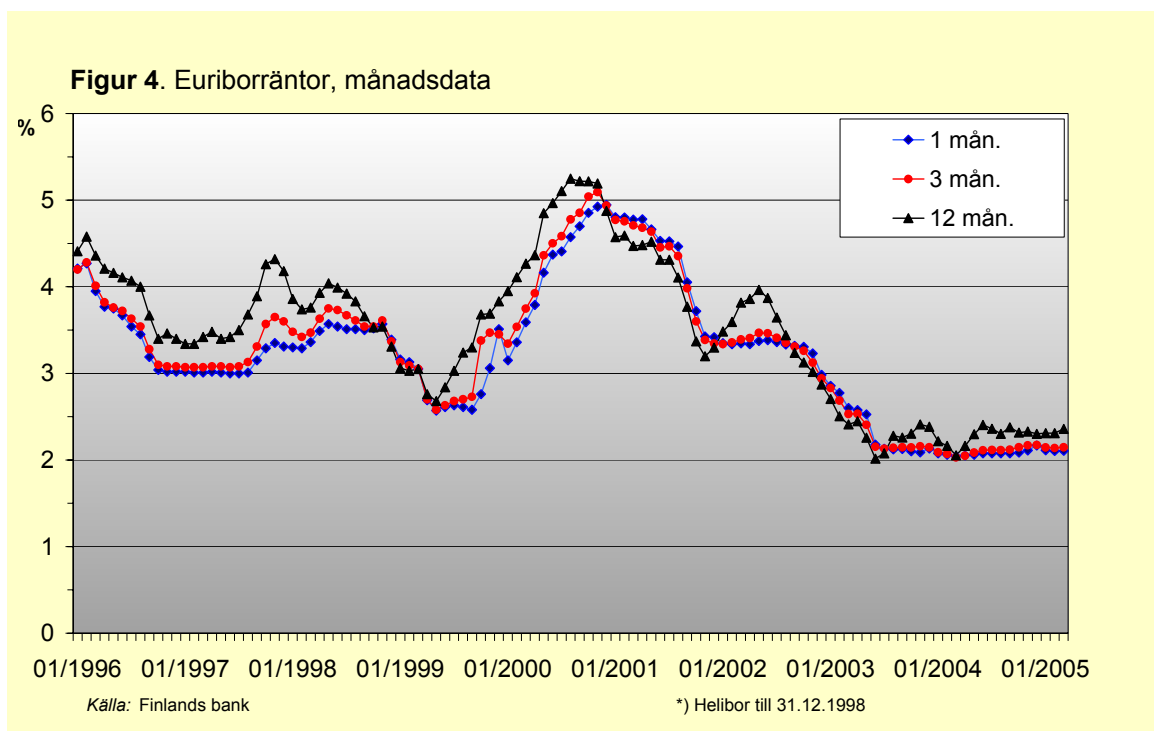

Den goda globala konjunkturen med växande efterfrågan inte minst i de stora asiatiska ekonomierna, ger dock goda förutsättningar för euroländernas export. Flertalet prognosinstitut räknar därför också med en fortsatt volymutveckling av den europeiska exporten under 2005 och 2006, om än inte riktigt lika snabbt som under fjolåret. En varningssignal är den uppbromsning i exportutvecklingen som började märkas mot slutet av förra året. En kritisk faktor när det gäller exportförutsättningarna är dock eurons dollarkurs. Eurons kraftiga förstärkning mot dollarn har medfört viss osäkerhet om exportutsikterna för den europeiska industrin och därmed också förutsättningarna för den ekonomiska återhämtningen inom Euroområdet (se figur 5).

Inflationen har under senare år legat kring 2 % inom euroområdet. Denna förhållandevis höga nivå kan åtminstone delvis förklaras av det sedan början av förra sommaren höga oljepriset. Med en styrränta på idag 2,0 % (se figur 4) så betyder detta en historiskt låg realränta på noll-procentnivån. Inte någonsin under hela efterkrigstiden har räntenivån i något europeiskt land legat så här lågt. Det finns dock mycket som talar för att den europeiska centralbanken (ECB) under detta och nästa år inleder en gradvis uppstramning av penningpolitiken genom en justering uppåt i räntenivån mot 3 – 3,5 procentnivån.

I **Kina, Japan** och delar av **Sydostasien** har den årliga tillväxten sedan mer än ett decennium tillbaka legat på en mycket hög nivå (ca 10 %, i vissa fall till och med upp emot 15-20 %). Regionens roll i världsekonomin fortsätter att växa i kraft av framför allt den kinesiska ekonomins fortsatt starka expansion. I fjol uppgick tillväxten till

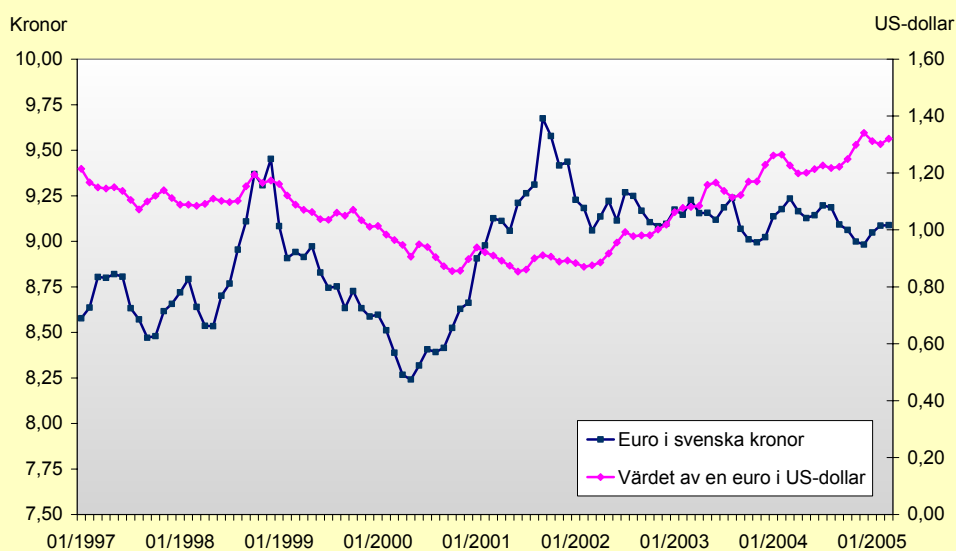

nästan 10 %. Med tanke på sannolika kinesiska åtstramningar av inte minst kreditpolitiken, en eventuell revalvering av den kinesiska valutan *renminbi* och en viss avmattning i den globala konjunkturen, antas det dock allmänt att den kinesiska tillväxten bromsas upp något under 2005 och 2006. Någon 'kraschlandning' handlar det dock inte om. Enligt prognoserna ligger tillväxten fortsättningsvis på internationellt sett mycket höga 8 – 9 %. Kina utgör idag ca 13 % av den globala ekonomin, en andel som är snabbt växande. Inom 10-15 år beräknas den kinesiska ekonomin vara lika stor som den amerikanska.

Japan, regionens andra stora ekonomi, verkade under fjolåret efter en längre period av ekonomisk kräftgång vara på väg att återta en position som bland världens växande ekonomier. Mot slutet av året bromsades dock tillväxten åter upp och ser ut att ha stannat strax under 3 %. Precis som i Kina är den japanska expansionen i hög grad beroende av exportindustrin och dess investeringar. Arbetsmarknaden, och därmed hushållens konsumtion, uppvisade under fjolåret en rätt svag utveckling. Det stora budgetunderskottet och den enorma statskulden (över 160 % av landets BNP, något som översatt till åländska förhållanden skulle innebära att landskapsregeringen hade ackumulerad skuld att hantera på i storleksordningen 1,5 miljarder euro) lägger ytterligare hinder i vägen för framtida stimulans av den inhemska konsumtionen och medverka till att tillväxtprognosen för 2005 och 2006 pekar mot en halvering av fjolårets 3-procentiga expansion.

Den tredje riktigt stora ekonomin i regionen, Indien, uppvisar genomgående goda tillväxttal på 4-6 % per år. Även de övriga asiatiska tillväxtekonomierna (Indonesien,

Figur 5. Euro i svenska kronor och US-dollar

Källa: Finlands bank

Malaysia, Filippinerna, Sydkorea och Thailand) har under den senaste fyraårsperioden uppvisar en starkt tillväxttrend på i genomsnitt på omkring 6 % per år. Kina är dock den verkliga motorn i regionens ekonomiska expansion. Mellan 30 och 70 % av de omkringliggande ländernas (inkl. Japan) exportökning under senare år har sålunda gått till Kina. Landet är numera också av stor betydelse för den globala efterfrågan och konjunkturutvecklingen i USA och Europa. År 2003 gick sålunda nästan en tredjedel av den tyska och ca en femtedel av den amerikanska exportuppgången till Kina.

De till EU nyligen anslutna staterna i **Centraleuropa** och **Baltikum** uppvisar en allmänt sett positiv konjunkturbild. Anpassningen till Unionens konvergenskriterier har generellt sett gått bra - dock med viss tveksamhet gällande de statliga budgetunderskotten i några länder - och den ekonomiska tillväxten är god. Tillväxtnivåerna i de nya centraleuropeiska EU-medlemmarna har under senare år generellt sett legat på nivåerna kring 2 – 5 %. Den primärt exportledda tillväxten förväntas fortsättningsvis vara hög, om än något avtagande.

I de baltiska nya EU-länderna har tillväxten under senare år legat ännu högre. I fjol registrerade sålunda den lettiska ekonomin en rekordartad tillväxt på hela 8,5 % – alltså väl i nivå med de östasiatiska 'tigerekonomierna'. För de tre baltiska staterna förväntas i allmänhet en tillväxt under 2005 och 2006 på nivån 6 – 7 %. Tillväxten i dessa länder har under senare år även förstärkts av en växande inhemsk konsumtion tack vare förhållandevis höga reallönestegringar, i vissa fall upp mot 8-10 % per år. I åtminstone det estniska fallet har löneökningarna under vissa år överstigit produktivitetsetvecklingen, något som lett till oro över den långsiktiga

konkurrenskraften. Fortfarande är dock storleken på de estniska lönerna bara ungefär en femtedel av den genomsnittliga åländska lönenivån. Till de största problemen i regionen som helhet hör främst de i flera länder oroväckande stora statliga budgetunderskotten, den lönedrivna inflationen och den särskilt i vissa regioner mycket omfattande arbetslösheten.

Den **ryska ekonomin** har under sen senaste femårsperioden genomgått en stark expansion, inte minst på grund av stigande efterfrågan och priser på den råolja som dominerar exporten. I fjol växte BNP med drygt 7 %. Mycket tyder dock på en gradvis avmattning under de kommande åren till nivåerna ner mot den – i och för sig rätt goda – nivån kring 5 %. Det finns dock flera orosmoln på den ryska ekonomiska himlen. Hit hör framför allt den växande osäkerheten kring den statliga inblandningen i oljeindustrin och den nedgång i de privata investeringarna som detta medfört sedan våren 2004. Det finns heller inga tecken på en breddning av ekonomin och därmed ett minskat beroende av oljesektorn. Ytterligare ett potentiellt problem är den förhållandevis höga inflationsnivån på ca 10 %.

3. Konjunkturbilden i Finland och Sverige

Under senare år har den **finländska ekonomin** uppvisat en jämfört med euroregionens genomsnitt förhållandevis god tillväxtkurva. Under 2003 växte sålunda Finlands ekonomi med 2,4 % mot enbart 0,5 % inom euroområdet som helhet, och i fjol blev den finska tillväxten hela 3,7 % medan genomsnittet för övriga euroländer stannade strax under 2-procentsnivån. De viktigaste faktorerna bakom tillväxten har varit en expansiv hemmamarknad och särskilt från och med hösten 2004 en god exportutveckling. Detta har i sin tur medfört en snabbt expanderande industriproduktionen som i fjol växt med upp emot 8 %. Även om de goda tiderna ser ut att hålla i sig så mognar dock den finska högkonjunktoren ut under innevarande år. Detta medför sannolikt en jämfört med fjolåret klart lägre tillväxttakt på 3,1 %. I takt med den gradvisa uppbromsningen av den internationella efterfrågetillväxten från och med slutet av 2005 beräknas tillväxttakten avta ytterligare något för att under 2006 stanna strax under 3-procentsnivån (se figur 2).

Den finska exporten uppvisade en förvånansvärt svag utveckling under fjolårets första halva då den inte ens höll jämna steg med utvecklingen inom euroområdet som helhet. Orsaken till detta torde främst ha varit vissa problem för den i exporthänseende så viktiga elektronikindustrin, och då inte minst för 'flaggskeppet' Nokia. Utvecklingen vände dock under senhösten med en bred uppgång inom hela exportindustrin - inklusive de mer traditionella skogs- och metallbranscherna. Uppgången har varit särskilt markant när det gäller de nya tillväxtmarknaderna utanför OECD-området. Till Kina ökade sålunda den finska exporten med över 60 % under fjolåret, och även Rysslandsmarknaden har under senare tid gott mycket bra. Ryssland är på god väg att segla upp i jämnhöjd med Tyskland och Sverige som en av Finlands viktigaste exportmarknader. Med tanke på den fortsatt goda globala tillväxtutsikterna och en gradvis stärkt europamarknad talar det mesta för exporten fortsätter sin positiva tillväxttrend åtminstone detta år ut.

Det idag sannolikt största hotet mot en fortsatt god exportutveckling torde vara eurokursen. Den senaste tidens revalvering av euron mot dollarn har gradvis urholkat exportindustrins priskonkurrenskraft. En fortsatt euroförstärkning med upp emot 10 % skulle sannolikt betyda en så pass stor försämring av exportförutsättningarna att den ovan förutspådda uppgången vänds i stagnation eller till och med i ekonomisk tillbakagång. På litet längre sikt är de minskade möjligheterna till bibehållet teknologiskt övertag i telecomsektorn och den snabba spridningen av *high tech*-produktion till de snabbväxande ekonomierna i andra delar av världen ett hot mot den finska tillväxten.

Konjunkturen är emellertid inte enbart beroende av externa faktorer. Köpkraften hos hushållen är också en viktig faktor i detta sammanhang. Realinkomsterna steg med i genomsnitt 3,4 % under 2004 och beräknas fortsätta sin tillväxt på ungefär samma nivå i år. En svag uppåttrend i sysselsättningen förväntas bidra till en viss reducering av arbetslösheten från dagens nästan 9 till en nivå i närheten av 8 % under 2006. Tillsammans med de stigande reallönerna kommer detta sannolikt att medföra en fortsatt hög inhemsk konsumtionsefterfrågan under den närmaste 12 – 24 månadersperioden. För detta talar även hushållens allmänt sett rätt positiva syn på sina ekonomiska framtidsutsikter (se figur 1). Till den goda inhemska efterfrågeutveckling bidrar även den för närvarande stabila statliga ekonomin som torde möjliggöra vissa skattesänkningar, bl a beträffande företagsbeskattningen. Positivt är också de i slutet av fjolåret ingångna löneavtalen som säkrar en rimlig lönekostnadsutveckling och stabiliteten på arbetsmarknaden fram till 2007.

Inflationstakten har under fjolåret varit mycket låg, för att inte säga obefintligt, bl a på grund av den kraftiga sänkningen av alkoholskatterna (se figur 7). Mycket talar dock för att inflationen under innevarande år återgår till den något mer normala, men ändå internationellt sett låga, nivån kring 1 - 1,5 % – men med potential för ytterligare viss uppgång under 2006. Till det sakta ökande inflationstrycket torde även den gradvisa uppstramningen av den europeiska penningpolitiken bidra. Det mesta tyder nämligen på att ECB kommer att höja styrräntan från nuvarande 2-procentsnivån (se figur 3) till upp emot 2,5 – 3,0 % mot slutet av 2005 och eventuellt ända upp emot 3,7 % mot slutet av 2006.

Den **svenska** konjunkturuppgången var under fjolåret i huvudsak exportdriven. Exportframgångarna har hittills varit särskilt påtagliga beträffande motorfordon och telekommunikationsprodukter. I takt med att marknaderna för dessa branscher uppnår en högre grad av mättnad kommer dock den starka svenska exportutvecklingen att mattas av och närma sig den genomsnittliga, betydligt lägre, marknadstillväxten i omvärlden. Det råder därmed enighet bland flertalet konjunkturexperter om en gradvis uppbromsning i den svenska exportens volymtillväxt under 2005 och 2006.

Trots en nedgång i exportens tillväxttakt under årets första månader förväntas en fortsatt någorlunda god svenska exportutveckling under den närmaste 12 till 24-månadersperioden. Den globala konjunkturen ser ju ut att hålla i sig åtminstone fram till en bit in i 2006 med en fortsatt hög tillväxttakt, framför allt i USA och Kina. Det sistnämnda landet, vars import förväntas växa med minst 20 % per år fram till 2006, är i dag Sveriges näst största utomeuropeiska exportmarknad (efter USA). Och även inom euroområdet, dit nästa 40 % av exporten går, förväntas en fortsatt - om än rätt långsam - återhämtning.

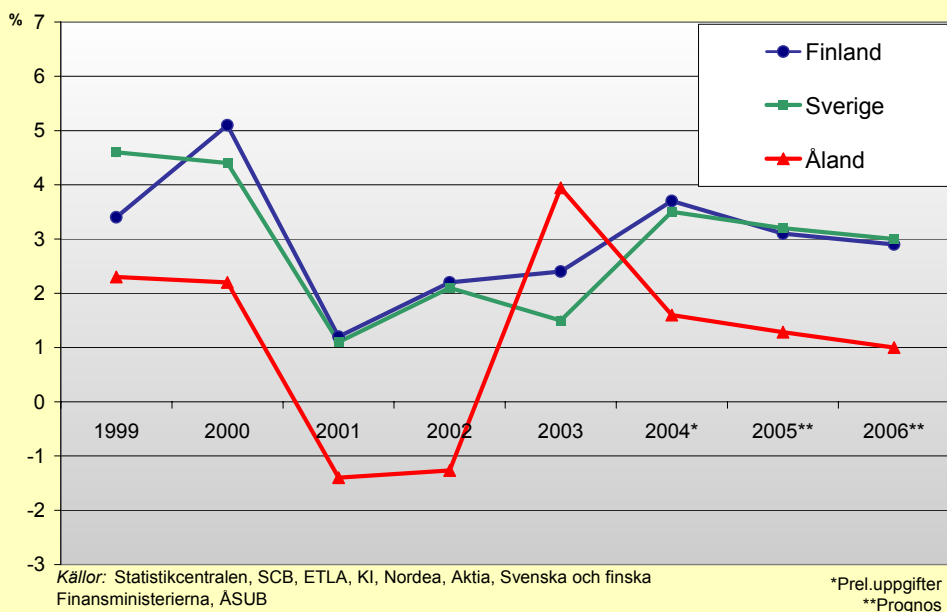
I takt med inbromsningen i exportvolymens tillväxttakt ser det dock ut som om den inhemska efterfrågan i form av investeringar och privat konsumtion tar ytterligare fart och därmed i stort sett väger upp den försvagade exportutvecklingen. Mycket tyder därför på att tjänstesektorn under innevarande år kommer att överta industrins roll som 'konjunkturlokomotiv'. Den från slutet av fjolåret gradvis ökande sysselsättningen med åtföljande nedåttrend i arbetslösheten från nuvarande 5 – 6 procentnivån, till enligt prognoserna i slutet av nästa år ner mot 4,5 %, förväntas sålunda sätta fart på den privata konsumtionen. Den privata konsumtionen stöds även av en fortsatt låg, om än långsamt växande, inflation (se figur 7) samt en stark offentlig ekonomi som förväntas ge utrymme för mindre skattesänkningar under de kommande två åren. De svenska konsumenternas syn på sin framtid ligger också fortsättningsvis på en hyfsat god - om än under senare månader något sviktande - nivå (figur 1).

Den andra viktiga inhemska faktorn bakom en fortsatt god svensk konjunkturutveckling är investeringarna som efter tre års tillbakagång under fjolåret vände ordentligt uppåt, inte minst inom bostadssektorn. Under innevarande och nästa år förväntas investeringsboomen förskjutas allt mer mot nyinvesteringar inom näringslivet där framför allt tjänstesektorn under senare tid gjort stora satsningar.

Det samlade resultatet av ovan diskuterade utvecklingstrender pekar fram emot en fortsatt stabil BNP-tillväxt under innevarande och nästa år på nivån kring 3 % (se figur 2). Detta representerar dock en viss uppbromsning från det för europeiska förhållande mycket starka fjolårsresultatet med en volymtillväxt i den svenska ekonomin på hela 3,5 %. Huvudorsaken till den här nedväxlingen i tillväxttakten är den förväntade uppbromsningen i den globala konjunkturen i kombination med sannolika mättnadstendenser i efterfrågan inom några av de för den svenska exporten särskilt viktiga industribranscherna.

Sedan början av 2001 har kronans värde i förhållande till euron fluktuerat kring en kurs på drygt 9 kronor/euro (figur 5). De fortsatta, om än gradvis krympande, överskotten i den svenska bytes- och handelsbalansen förväntas av vissa bedömare under den närmaste 12-månadersperioden stärka kronan något till strax under 9 kronor/euro.

Figur 6. BNP-tillväxten på Åland i jämförelse med Finland och Sverige

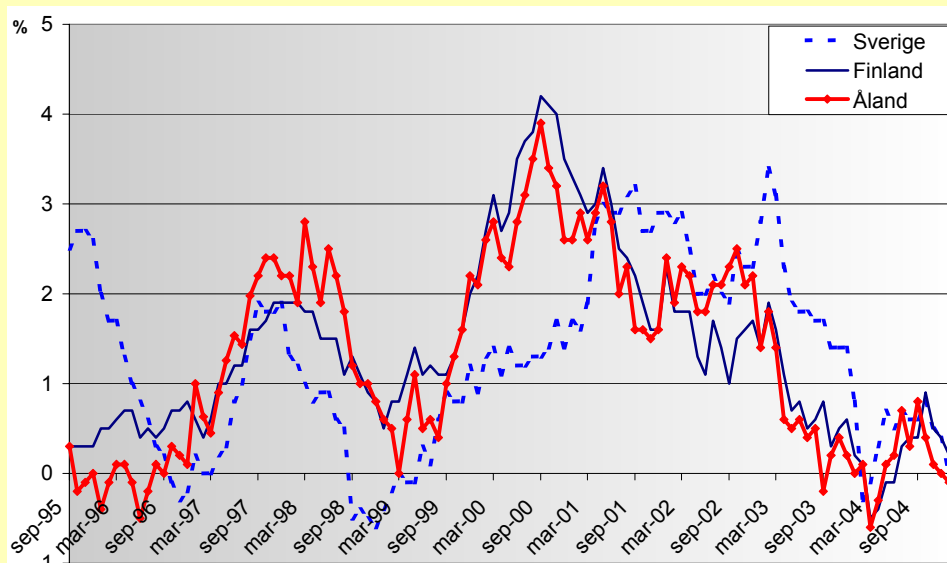

4. Den åländska ekonomin

4.1 Allmän översikt

Den åländska ekonomin befinner sig sedan några år tillbaka i en övergångsfas. Passagerarsjöfarten som utgör ryggraden i den åländska ekonomin möter en allt hårdare konkurrens och uppvisar krympande lönsamhetsmarginaler. Flera varandra överlappande processer framstår härvidlag som avgörande. När det gäller den övernationella EU-processen och Ålands särställning inom denna har den konkurrensfördel som det så kallade skatteundantaget gav Åland efter dess införande våren 1997 gradvis eroderats av de varierande konkurrensvillkor som fortfarande i första hand bestäms av de enskilda nationella regeringarna och deras respektive sjöfarts- och skattepolitik. Beskattningen av alkohol i Finland, Sverige och de baltiska staterna bestämmer i hög grad färjrederiernas lönsamhetsvillkor. Här består osäkerheten, eftersom den svenska alkoholskatten just nu är under omprövning. Denna omprövning kommer med stor sannolikhet att resultera i en drastisk sänkning av de svenska alkoholskatterna i början av år 2006, vilket ytterligare kommer att krympa lönsamhetsmarginalerna inom färjnäringsen. Konkurrensen från de estniska rederierna - baserade i ett land som numera är fullvärdig medlem av EU - kommer att märkas alltmer under det närmaste året.

När det gäller **de makroekonomiska utsikterna** kan vi först konstatera att Ålands BNP-tillväxt under de senaste fem åren legat under såväl Sveriges som Finlands (se figur 6). Vi kan också konstatera att i ett ännu längre perspektiv har Ålands

Figur 7. Inflationen i Sverige, Finland och på Åland

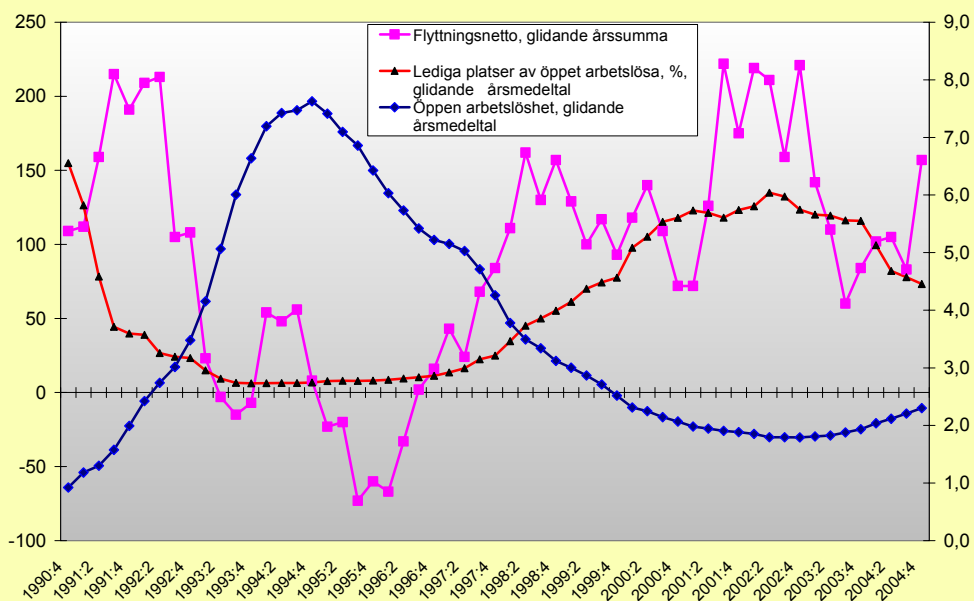
köpkraftskorrigerade BNP sjunkit i förhållande till såväl Sverige, Finland och Euroområdet.¹ Orsaken till den jämförelsevis dåliga utvecklingen av Ålands samlade produktion står främst att finna i den svaga tillväxten inom passagerarsjöfarten och de därigenom uteblivna kringeffekterna. Den relativt goda utvecklingen av lönsamheten och produktiviteten hos industrisektorn, den lilla men växande IT-sektorn och delvis hos fraktsjöfarten förmår inte uppväga kraftgången hos passagerarsjöfarten. Den åländska ekonomin saknar just nu en tillväxtmotor. Effekterna av detta på Ålands samlade BNP för 2005 och 2006 är enligt vår bedömning i nuläget är att den svaga utvecklingen i förhållande till omvärlden fortsätter. Som framgår av figur 6 är ÅSUB:s prognos för Åland en tillväxt på inte mer än drygt 1 % för 2005 och 1 % för 2006, vilket är ca två procentenheter under vår prognos för Sverige och Finland.

Den offentliga sektorn bidrar med ca 20 % av Ålands BNP. Trots att inkomstutvecklingen för landskapet stagnerat och kommunernas ekonomi varit svag under de senaste åren, har den offentliga sektorn vuxit betydligt snabbare än den privata sektorn. Detta mönster ser ut att fortsätta under innevarande år och även under 2006, då vi uppskattar att den offentliga sektorn kommer att växa med ca 4 %, medan det privata näringslivets tillväxt kommer att ligga under 1 %. I sammanhanget kan också nämnas att elva kommuner har budgeterat med ett negativt resultat för innevarande år.

¹ Se ÅSUB Rapport 2004:10 *EU-medlemskapets effekter på den åländska ekonomin i ett internationellt perspektiv*.

Figur 8. Flyttningsnetto och trender i öppen arbetslöshet

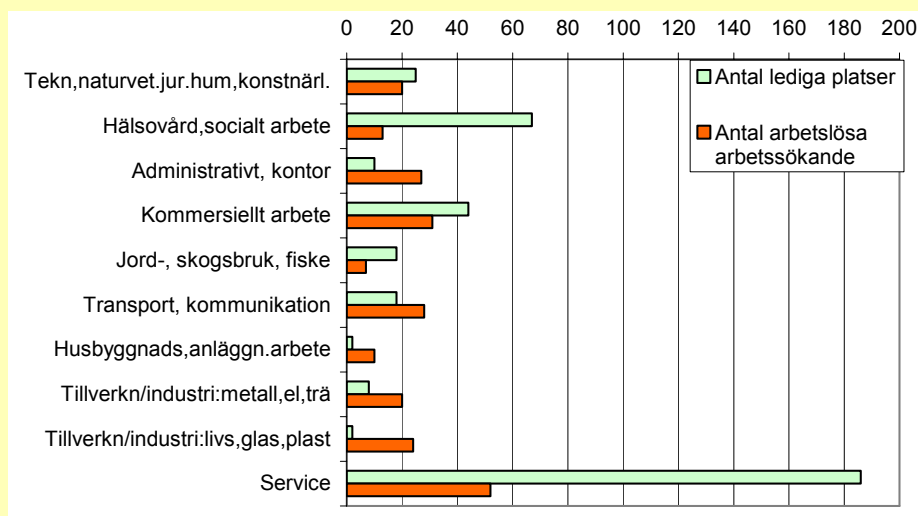

Inflationen på Åland befinner sig på en historiskt låg nivå (se figur 7). Konsumentprisindex har under perioden februari 2004 till februari 2005 sjunkit med 0,3 procentenheter och närmast samma låga nivåer som 1996. Det är i första hand sjunkande priserna på alkohol, tobak och kommunikationer som har pressat ner inflationen, medan kostnaderna för bostäder, vatten och el stigit något under perioden. Bland annat en höjning av livsmedelspriserna har i början av året vänt deflationen under november – december 2004 till en inflation på 0,2 under perioden januari – februari 2005.

En ytterligare ökning av kostnaderna för bostäder, bränslen och livsmedel kan komma att driva upp inflationen någon tiondel under de närmaste månaderna. Av utsikterna att oljepriset kan komma att ligga över 50 USD under de närmaste åren följer att vi får räkna med att i alla fall bränslepriserna kommer att vara inflationsdrivande. Däremot kan prisökningen på livsmedelsprodukter marginellt komma att bromsas av konkurrensen från de nya medlemsstaterna inom EU.

Räntenivåerna har varit fortsatt låga under 2004. Dagslåneräntornas volatilitet har sjunkit under de senaste månaderna. Euriborräntan har visat en svag tendens att höjas under 2004 och fram till mitten av april i år (figur 4). Den långa räntan (12-månader) låg i mitten av april 2005 ca 0,2 procentenheter högre än vid motsvarande tid förra året. En likaså svag trend uppåt har märkts under innevarande år, men förändringarna är marginella. I dagsläget ser de låga räntenivåerna ut att stå sig, vilket skulle innebära att räntorna inte i nämnvärd grad förändrar mönstren för hushållens konsumtion och skuldsättningsgrad under den närmaste tiden.

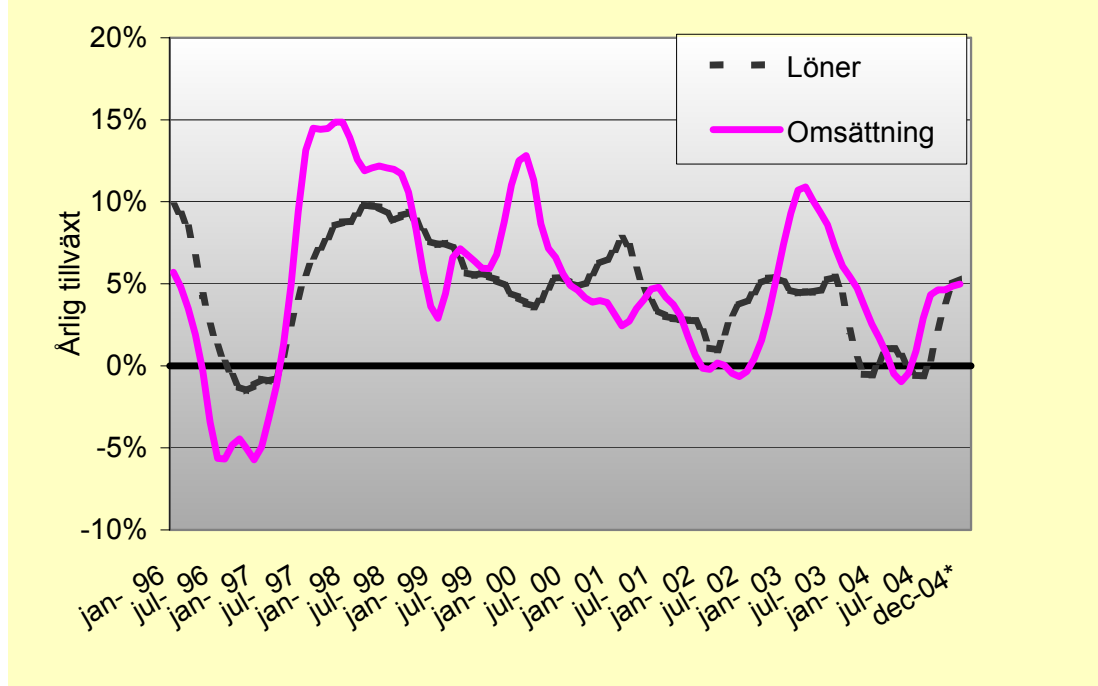
Figur 9. Antal öppet arbetslösa arbetssökande och lediga platser enligt yrke, mars 2005

Flyttningsrörelsen. Förändringarna på arbetsmarknaden styr flyttningsrörelsens utveckling, men storleken på flyttningsströmmarna varierar, inte minst på grund av det ringa antalet personer det handlar om. Fjolårets nettoinflyttning uppgick till 157 personer, vilket var klart högre än genomsnittet på 59 personer under 1990-talet, då arbetsmarknadsläget var mycket sämre än vad det varit under det innevarande decenniet (figur 8). Under 2001-2004 flyttade det årligen in 162 personer fler till Åland än som flyttade ut. För innevarande år visar ÅSUB:s ekonometriska analys en nedgång i nettoinflyttningen. Nettoinflyttningen ser ut att röra sig kring 110-130 personer i år. Det finns flera skäl till varför flyttningsrörelsen kan tänkas sjunka. För det första ser det ut som att antalet lediga platser i förhållande till antalet arbetslösa håller på att minska, vilket torde leda till ett minskat behov för inflyttning. För det andra är produktionen av nya bostäder på neråtgående. Enligt preliminära siffror minskade produktionen av nya bostäder från 148 till 41 st. Även statistiken över antalet påbörjade bostäder, samt byggnadslov för bostäder, visar en neråtgående trend av samma storleksordning.

Figur 9 visar förhållandet mellan antalet arbetslösa som söker arbete och antal lediga platser enligt bransch. Den största obalansen mellan utbud och efterfrågan av arbetskraft återfinns i den offentliga sektorn, inom branschen 'hälsovård och socialt arbete' där antalet lediga platser är mer än dubbelt så många som de arbetssökande. Det största överutbudet av arbetskraft återfinns inom primärnäringsarna, byggnadssektorn och tillverkningsindustrin. Enligt vår enkätundersökning, vars resultat presenteras närmare i avsnitt 4.3, förväntas antalet arbetsplatser inom primärnäringsarna och byggsektorn minska ytterligare under detta år, medan antalet anställda inom industrin förväntas öka något.

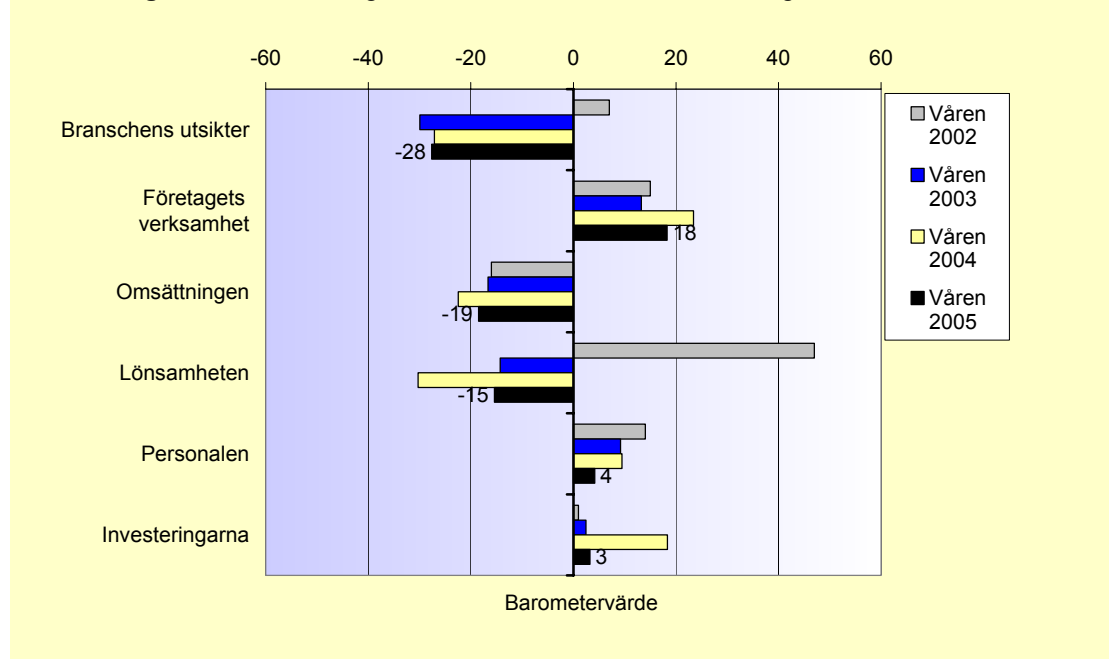
Figur 10. Omsättningens och lönekostnadernas utveckling

Den svaga relativa utvecklingen av Ålands BNP återspeglas i tillväxten av det privata näringslivets omsättning och lönekostnader för de senaste åren som visas i figur 10. Den långsiktiga trenden har sedan 1998 visat en avtagande tillväxt, även om vi i ett kortare perspektiv kan avläsa en vändning uppåt under andra hälften av 2004. Vändningen är en uppgång från en mycket låg nivå och skall inte ses som ett trendbrott, snarare får vi räkna med att utvecklingen under 2005 kommer att innebära en fortsättning av den negativa långsiktiga tillväxten av omsättningen och lönesummorna.

För att spegla konjunkturförväntningarna inom det privata näringslivet genomför ÅSUB två gånger per år en enkätundersökning riktad till ett representativt urval företag. Enkäten är utformad så att företagen mestadels svarar på frågor med tre svarsalternativ, där de skall ange förväntade förändringar i omsättning, investeringar etc., enligt modellen positivt, oförändrat, respektive negativt. (Blanketten återfinns som bilaga på sidorna 38-39) Vid sammanställningen av svaren för de enskilda företagen tar vi hänsyn till företagets storlek inom de enskilda branscherna; de 'viktas'. En analys av resultaten per bransch presenteras i avsnitt 4.3. Här skall vi endast kort redogöra för utfallet ('barometerutslagen') för hela det åländska näringslivet.

Barometerutslagen för hela det åländska näringslivet återges i figur 11 och visar för det första att företagen tror på en försämrade konjunkturutveckling för sina respektive branscher, medan de förväntar sig att det egna företaget trots detta kommer att ha expanderat. Vi vet sedan tidigare att detta svarsmönster återkommer varje år, och att utslaget inte fungerar särskilt väl som konfidensindikator. Däremot ger svaren på

Figur 11. Förväntningarna inom hela det åländska näringslivet inför år 2005

frågorna om omsättning, lönsamhet, personal och investeringar betydligt bättre indikationer om den framtida konjunkturutvecklingen.

Bilden av en svag ekonomisk utveckling hos den åländska ekonomin bekräftas av att de åländska företagen förväntar sig att omsättningen såväl som lönsamheten kommer att minska under år 2005, jämfört med det föregående året. Barometerutslagen på frågan om antalet anställda och investeringarna under det kommande året ger båda svaga positiva indikationer, av vilka vi inte kan dra för långtgående slutsatser.

Antalet nystartade och nedlagda företag, respektive konkurser ger en fingervisning om konjunktrens allmänna utveckling i ett något längre perspektiv. De senaste uppgifterna vi har tillgång till gäller år 2004 och visar att under årets första hälft fick Åland ett nettotillskott av 49 företag, och att det under det årets tredje kvartal bildades 32 nya företag. Antalet konkurser under året var 12 och fram till början av april i år (12-04-2005) hade än så länge inga konkursärenden påbörjats.

4.2 Den offentliga ekonomin

Inkomstutvecklingen för **landskapet Åland** har stagnerat under de fyra senaste åren. Landskapets budget finansieras till stor del av en avräkningsinkomst på 0,45 % av statens inkomster (exklusive upplåning). Avräkningsbeloppet ökade förhållandevis snabbt under slutet av 1990-talet. Sedan år 2001 har tillväxten avtagit. Sviktande skatteinkomster till följd av ökade avdrag och justerade skatteskalor dämpar utvecklingen av statens inkomster, och därmed även inkomsterna för landskapet. För år 2004 beräknas avräkningsbeloppet ha uppgått till 166,2 miljoner euro och för i år till cirka 167 miljoner euro. Prognosen för åren 2006 - 2007 är i nuläget att beloppet stiger till runt 172 miljoner euro.

Den så kallade skattegottgörelsen, det vill säga den del av landskapets direkta skatter som överstiger 0,5 % av de inbetalda direkta skatterna i Finland, har å andra sidan stigit ökat betydligt de senaste åren. Beloppet steg med 75 %, till drygt 11,8 miljoner år 2001. År 2002 steg beloppet till 16,7 miljoner och för år 2003 till 21,0 miljoner euro. För skattegottgörelsen är systematiken sådan att 2003 års belopp tas upp i 2005 års budget. Skattegottgörelsen beräknas sjunka de närmaste åren, bland annat till följd av utvecklingen inom sjöfarten.

Även utvecklingen av **kommunernas ekonomi** har varit svag de senaste åren. Enligt budgeterna för 2005 beräknas nettodriftskostnaderna öka en aning långsammare än tidigare, eller med 2,4 %. Elva kommuner har budgeterat med negativt resultat i år (tolv kommuner år 2004) och två kommuner har därtill en budget med negativt årsbidrag (en kommun år 2004). Årsbidraget borde på längre sikt vara så stort att det täcker avskrivningarna, men enligt 2005 års budgeter uppgår årsbidragen endast till 88 % av avskrivningarna på 8,6 miljoner euro. Sammantaget är underskottet 526.000 euro i kommunernas budgeter för i år.

Inför 2005 höjde tre kommuner skatteprocenterna för kommunalskatten. Den genomsnittliga kommunala skattegraden steg därmed från 16,56 % ifjol till 16,63 i år.

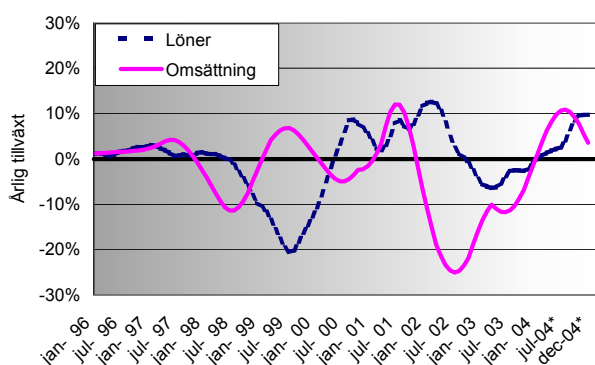
Investeringsnivån sjunker nu för de åländska kommunerna. Enligt budgeterna stannar de planerade nettoinvesteringarna på drygt 14 miljoner euro i år jämfört med över 32 miljoner enligt budgeterna för ifjol. Den långfristiga lånestocken beräknas i år stiga med 5,4 miljoner euro, netto.

4.3 Läget inom det privata näringslivet

Tillväxttrenden i **primärnäringsarnas** omsättning uppvisade en rejäl svacka 2002 (figur 12). Därefter skedde en viss återhämtning, men den korta perioden av positiva tillväxtsiffror för omsättningen under det senaste året verkar vara på väg att vika och trenden pekar återigen neråt. Lönesumman har följt ett likartat mönster, även om dess tillväxt 2004 stannade på ca 10 %.

Inom denna bransch har det inte skett några mer dramatiska förändringar i förväntningarna jämfört med läget för ett år sedan. Man tror enligt vår barometerundersökning på en svag allmän förbättring av konjunkturen under det närmaste året (figur 13). Man förväntar sig också att omfattningen av den egna

Figur 12. Löner och omsättning inom primärnäringsarna

*) Preliminära siffror

verksamheten kommer att förbli i stort sett oförändrad. Omsättningen inom sektorn förutspås minska, medan det inom branschen finns en tro på en något förbättrad lönsamhet under det kommande året jämfört med dagsläget, vilket kontrasterar mot läget vintern 2003 då en utbredd pessimism rådde i branschen. Trots detta väntar man sig överlag en minskning av personalen under det närmaste året. Vår enkätundersökning tyder på att investeringarna kommer att

minska, även om en del av företagen inom denna sektor på litet längre sikt säger sig komma att satsa på nya investeringar. Man skulle alltså kunna tolka barometerutslagen som att branschen tror på att man kan stärka lönsamheten genom rationaliseringar.

Ålands landskapsregering kommer under året att börja utarbeta den strategi som skall ligga som grund för utvecklingspolitiken beträffande landsbygden för perioden 2007-2013.² Regelverket är fortfarande under beredning inom EU:s institutioner, men målsättningen är att rådet skall fatta beslut om den nya landsbygdsutvecklingsförordningen inom Luxemburgs ordförandeskap, dvs. senast den 30 juni.

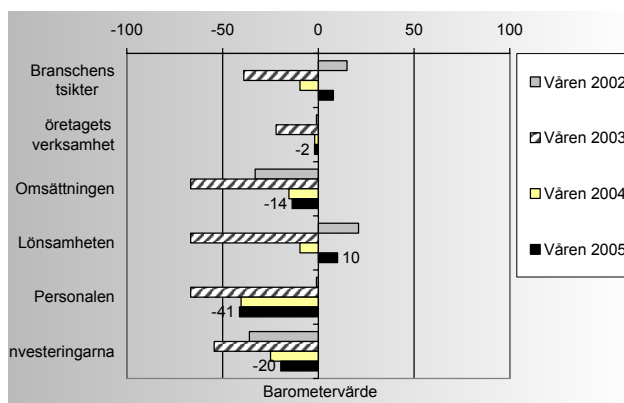
² Detta avsnitt bygger på uppgifter från Solve Högman, byråchef vid Jordbruksbyrån, Ålands landskapsregering.

Inom jordbruksproduktionen förefaller den lokala tillgången på råvaror bli god under den närmaste tiden då flera större ladugårdar planeras i landskapet. Beträffande köttproduktionen på Åland, så begränsas den numera till nötkött och fårkött - produktionen av svinkött har i princip upphört. Slakteribranschen prognostiserar en nedgång på ca 10 % av priset på *nötkött* under det här året.

Fårproduktionen har ökat i omfattning de senaste åren. Under det senaste året kunde en viss tendens till mättnad märkas. Branschen bedömer att marknadssituationen blir fortsatt stabil även om produktionen måste spridas bättre över året för att klara ytterligare produktionsökningar.

Prisutvecklingen inom *spannmålshandeln* är fortsatt negativ medan situationen för *potatisodlarna* ser bättre ut. Den stora norska livsmedelskoncernen Orklas uppköp av AB Chips har renderat en viss oro lokalt angående de långsiktiga möjligheterna att bibehålla förädling och odling av potatis på Åland. Koncernledningen har emellertid ställt i utsikt att verksamheten inte skall påverkas av affären och att man kommer att efterfråga större volymer lokalt odlad potatis. Ett nytt treårskontrakt med bibehållen prisnivå har framförhandlats mellan odlarna och industrin.

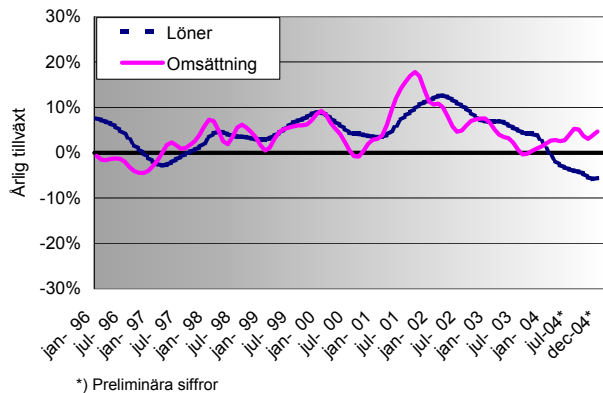
Figur 13. Förväntningarna inom primärnäringsarna

Osäkerheten kring odlingen av *sockerbetor* består, eftersom några politiska beslut kring sockerreformen fortfarande inte fattats på EU-nivå, även om kommissionen förväntas lämna ett nytt omarbetat förslag av reformen av under våren. De flesta bedömer att kraftiga prissänkningar är oundvikliga när förslaget genomförs, men förhoppningarna från finsk sida är att landskvoterna för sockerproduktionen skall finnas kvar.

När det gäller *frukt- och grönsaksnäringen* är bedömningen att hela den åländska skörden skall kunna säljas innan säsongen är över och att priserna skall kunna återhämta sig något. Handelsföretagen anser att den åländska odlingen fortsättningsvis måste fokusera på kvalitetsarbetet för att klara sig på marknaden. Investeringar i lagerkapacitet för att effektivisera produkthanteringen planeras också under det kommande året.

Figur 14. Löner och omsättning inom livsmedelsindustrin

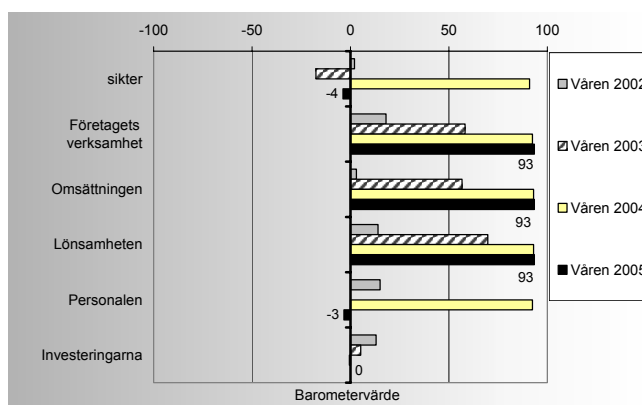

Inom det åländska *skogsbruket* har målprogrammet för avverkningen under det senaste året om 208 000 m³ överskridits med god marginal (Avverkningen blev 217 000 m³).³ Skogsskatteomläggningen innebär att 2005 är det sista året att leverera enligt den så kallade arealbeskattningen, något som lett till en hög avverkningsnivå i de åländska skogarna.

Leveranspriserna på massaved steg från nyår med 1 € per kubikmeter till 21 €, ett pris som gäller fram till sommaren 2005. Från och med hösten 2005 kan man anta att skogspriserna sätts under press på grund av stormfällningarna i södra Sverige. Avsättningen på såväl hemmamarknaden som exportmarknaden kan bedömas som fortsatt stabil under det kommande året, även om konkurrentrycket från Baltikum och nord-östra Ryssland kan förväntas öka.

Den negativa utvecklingen fortsätter för den åländska *fiskerinäringen*.⁴ Utvecklingen domineras av EU:s beslut om att fisket med drivgarn skall fasas ut till år 2008 och av avsättningsproblemen för strömmingsfisket. Detta har lett till att flera ägare till fiskefartyg har ansökt om strukturstöd för permanent avveckling av fisket. Även torskfisket är i nuläget hotat genom de regleringar som införts för 2005. Fångsterna av såväl strömming som torsk och i viss mån lax kommer att minska under året. Tyngdpunkten inom fisket kommer att fortsätta att förflyttas mot det småskaliga kust- och skärgårdsfisket. Men inom denna sektor är det svårt att uppnå en god lönsamhet genom höjd förädlingsgrad, eftersom verksamheten är

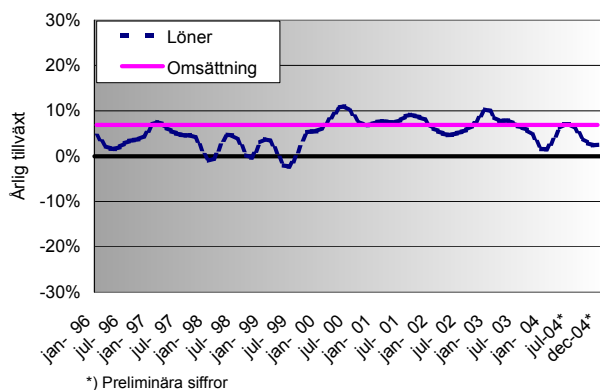
Figur 15. Förväntningarna inom livsmedelsindustrin

³ Bjarne Blomster, VD för Carl Rundberg, har bidragit med information till detta avsnitt.

⁴ Avsnittet om utsikterna för det åländska fisket bygger på information från Olof Karlsson, chef vid Landskapsregeringens Fiskeribyrå.

Figur 16. Löner och omsättning inom övrig industri

förhållande till föregående år, även om volymen knappast kommer att uppgå till de 5 miljoner kg som gällande miljö tillstånd medger.

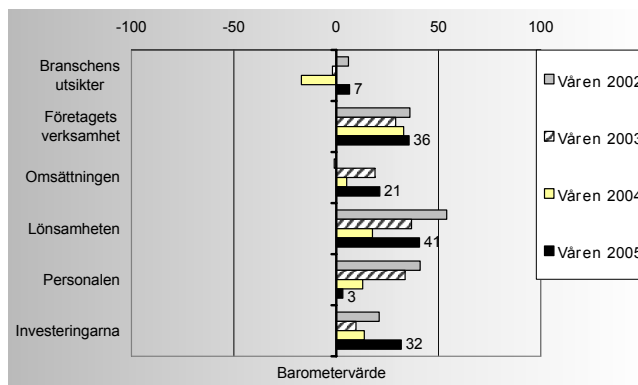
Inom den åländska fiskhandeln och -förädlingen är situationen fortsättningsvis relativt god och stabil.

Omsättningssiffrorna för **livsmedelsindustrin** som återges i figur 14 antyder att den negativa utvecklingstrenden har vänt. Branschen uppvisar sedan ett par år tillbaka en svag men dock positiv tillväxt av omsättningen. Lönesumman sjunker medan omsättningen stiger och visar nu en negativ tillväxt på ca -5 %, medan omsättningstillväxten är positiv ca 5 %, vilket kan tyda på en god produktivitet utveckling, även om denna kan vara av tillfällig natur.

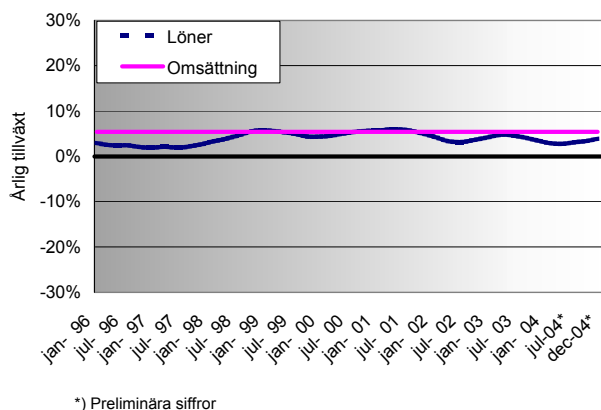
Denna utveckling understryks av de överlag mycket positiva förväntningar som råder hos företrädarna för branschen. Inom livsmedelsindustrin tror man visserligen på en svag försämring av de allmänna konjunkturutsikterna för branschen som helhet för det närmaste året, vilket starkt kontrasterar mot den positiva tron på utvecklingen som rådde för ett år sedan (figur 15). När det gäller den egna verksamheten däremot, säger sig företagen allmänt komma att expandera under det närmaste året. Samma starka optimism präglar förutsägelseerna angående om-

geografiskt splittrad, volymerna är små och fångsterna säsongbundna.

För *fiskodlingen* del kommer prisbilden förmodligen att förbättras under det närmaste året, bland annat på grund av de av EU-kommissionen beslutade åtgärderna om restriktioner på importen av odlad norsk fisk. Miljölagstiftningen och den därmed förbundna tillståndsprövningen för denna typ av verksamhet begränsar branschens expansion. För 2005 förväntas produktionen stiga något i

Figur 17. Förväntningar inom övrig industri

Figur 18. Löner och omsättning inom vatten- och el

sättningen och lönsamheten. Här består de positiva framtidsutsikterna som framkom i ÅSUB:s undersökning redan för två år sedan, och realismen i förväntningarna understöds av löne- och omsättningssiffrorna i figur 14).

Personalstyrkan och nivån på investeringarna inom branschen förväntas i stort sett komma att behållas under det kommande

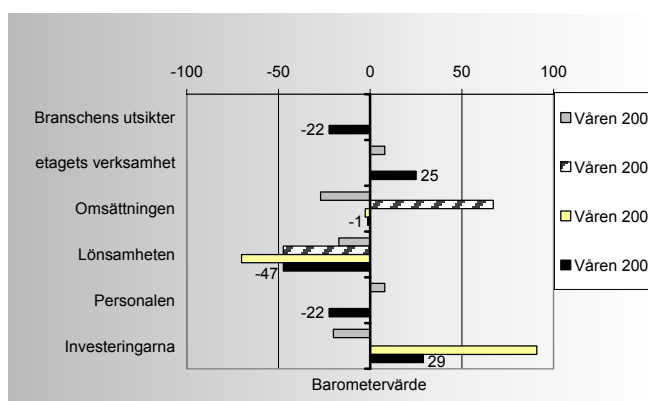
året. De investeringar som genomfördes redan under åren 2001-2003 verkar alltså än så länge förslå för att livsmedelsindustrin skall kunna hålla en god lönsamhet.

Inom branschen finns en tydlig ambition att söka nya marknader vilket är naturligt med tanke på att branschens försäljning utanför de åländska och finländska marknaderna varit mycket liten (ca 3 % år 2003). Men man anger också marknadsrelaterade orsaker som de största hindrena för verksamheten; för liten efterfrågan men också den hårda konkurrensen, ses som problematiska. Detta tankemönster återspeglas i de svar företagen givit på vår fråga om vad de tänker satsa på under de närmaste åren. Marknadsföring, expansion, resultatförbättring och rationalisering ses som högt prioriterade områden.

Här kan också tilläggas att livsmedelskonsumenternas förändrade preferenser i riktning mot ett större inslag importerade varor, i kombination med en ökad konkurrens från de nya EU-medlemmarna kring Östersjön på sikt kan komma att försvåra en fortsatt expansion.

Såväl omsättningens som lönesummans tillväxt för branschen 'övrig industri' har sedan några år tillbaka varit i genomsnitt ca 7 % per år (figur 16). Den plana kurvan i figuren som representerar omsättningens tillväxt döljer dock en variation över tid som bland annat visar att omsättningens tillväxt sjunkit. Lönesummans tillväxt visar också den tendens till stagnation och

Figur 19. Förväntningarna inom vatten och el

låg under det förra året på 4-5 %.

Figur 17 återger resultatet av barometerundersökningen som speglar förväntningarna inom branschen. Den ger vid handen att det under branschen 'övrig industri' samlas en grupp expansiva företag med en starkt framtidstro. Barometerutslagen är som synes överlag positiva. Liksom fallet varit vid undersökningarna under de senaste tre åren förväntar man sig inom branschen att det egna företagets verksamhet kommer att expandera under det närmaste året. Likaså förväntar man sig en stigande omsättning, och i än högre grad en ökad lönsamhet. Till skillnad från föregående år verkar man, trots de allmänna expansionsplanerna inom branschen, inte räkna med att man kommer att utöka sin personalstyrka. Däremot har många företag inom denna sektor planer på att genomföra investeringar under den kommande 12-månadersperioden.

Denna bransch är den mest exportintensiva inom det åländska näringslivet. Här återfinns företag som har en stor del av sin avsättning utanför den finländska marknaden och utanför närområdet. Branschen fortsätter att sträva till internationell expansion, varför skattegränsen och transportkostnaderna betraktas som utvecklingshinder.

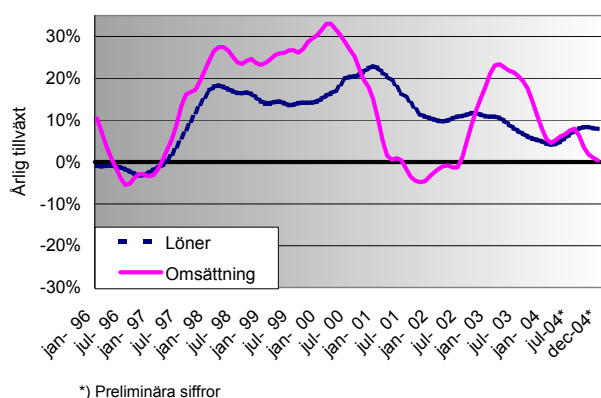
Internationalisering av affärsverksamhet innebär ökad utsatthet för konkurrens. Följriktigt ser branschen just konkurrensen som ett utvecklingshinder under de närmaste åren. I ett kortare perspektiv kan de senaste månadernas avmattning i den svenska industrikonjunkturen te sig som ett orosmoln för den delen av sektorn som fungerar som underleverantörer till den svenska tillverkningsindustrin.

Som framgår av figur 18 är den långsiktiga tillväxten av omsättningen inom branschen **vatten- och elförsörjning** runt 7 %. Lönesummans tillväxt är något svagare (ca 3-4 % under det senaste året) vilket kan tyda på att en viss produktivitetsökning skett.

Enligt ÅSUB:s enkät är de allmänna utsikterna för branschen rätt pessimistiska, något som emellertid kontrasterar mot den positiva syn på den nära framtiden som visar sig i det egna företagets expansionsplaner. (Som vi tidigare påpekat återkommer detta mönster av god självtillit i enkätsvaren från de flesta branscher).

Omsättningen förutspås trots det bli ungefär oförändrad i förhållande till fjolåret, medan lönsamheten tros sjunka. Man planerar också att minska personalantalet under den kommande 12-månadersperioden. Bilden man får av branschens förväntningar via vår barometerundersökning blir något motsägelsefull när det visar sig att man också svarar att man planerar att öka sina investeringar under det närmaste året. I ett något längre perspektiv kommer sektorn enligt egen utsaga att satsa brett på investeringar. Sammantaget tyder detta på att rationaliseringar planeras inom branschen under det kommande året och/eller att man ändå förbereder sig på en stigande omsättning i det längre perspektivet. Bland de viktigaste utvecklingshindren för denna sektors utveckling

Figur 20. Löner och omsättning inom byggsektorn

under de närmaste åren anges löne- och övriga produktionskostnader, men också marknadsrelaterade orsaker som konkurrens och finansiering.

Tillväxten av byggsektorns omsättning visar i det längre perspektivet på kraftiga konjunktursvängningar figur 20. Sedan 2003 har omsättningens tillväxt stagnerat, och låg i

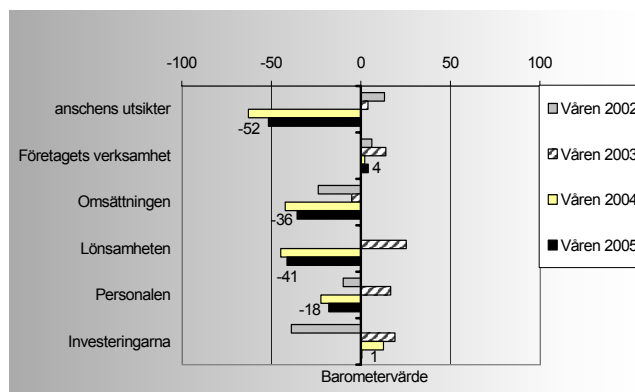
slutet av 2004 kring noll. Däremot har lönesummans tillväxt ökat något under det senaste året och låg förra året på ca 8 %. Liknande glapp mellan tillväxten av omsättning och lönesumman förekom exempelvis under 2001-2002.

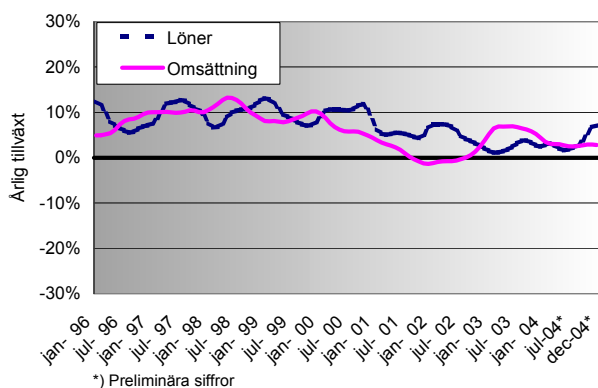
Att någon verklig förbättring av konjunkturen inom den åländska byggbranschen skulle vara förestående motsägs dock av vad man själv förutspår om den nära framtiden. Utsikterna bedöms som allmänt dåliga för den egna branschen (se figur 21). Trots det bedömer man att omfattningen av det egna företags verksamhet kommer att vara ungefär oförändrad under den kommande 12-månadersperioden, även om en svag expansion antyds.

Förväntningarna angående omsättningen och lönsamheten är överlag pessimistiska. Dessutom tror man att den egna personalstyrkan kommer att minska. Investeringarna förutspås ligga på 2004 års nivå, men en del av företagen tror sig komma att investera under de närmaste åren. Konjunkturen inom byggbranschen är beroende av nivån på de offentliga investeringarna. I förslaget till landskapsregeringens budget för år 2005 minskas den offentliga investeringsvolymen med ca 2,5 % i förhållande till föregående år och med ca 40 % mellan 2005 och 2006. Sammantaget är en svag konjunkturutveckling att vänta för den åländska byggbranschen under 2005, och i än högre grad under 2006.

Som de största utvecklingshindren på litet längre sikt anges lönekostnaderna, bristen på

Figur 21. Förväntningarna inom byggsektorn

Figur 22. Löhner och omsättning inom handeln

(figur 22). Tillväxten av lönesumman har länge följt ungefär samma vikande mönster, men vände uppåt under senaste året, vilket kan tolkas som att branschen kommit in i en period av sjunkande produktivitet. Handeln framstår i detta perspektiv som en något stagnerande bransch inom den åländska ekonomin.

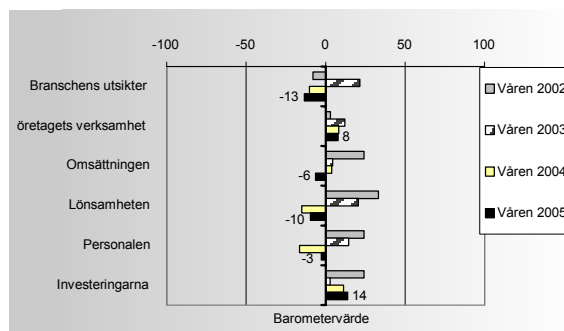
Som vi påpekat i tidigare konjunkturrapporter, präglas handelns förväntningar av turismens osäkra framtida utveckling. Som i de flesta andra branscher är man också här relativt pessimistisk angående hela branschens nära framtid medan man i svaren i ÅSUB:s enkät indikerar att den egna verksamheten kommer att expandera.

Bilhandeln minskade under år 2004 i förhållande till föregående år, nyregistreringarna under året uppgick till 629 vilket är en nedgång med 12 % jämfört med 2003, medan importen av begagnade bilar steg till sammanlagt 1 063 vilket är en ökning med över 7 % jämfört med året innan. Under årets tre första månader minskade såväl nybilsregistreringarna som importen av begagnade bilar jämfört med perioden januari-februari 2004.

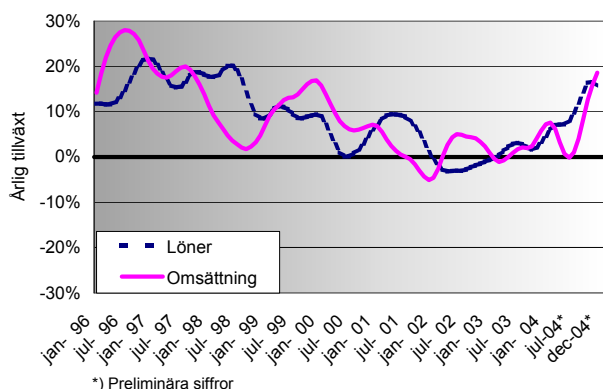
Inom handeln förväntar man sig att omsättning och lönsamhet sjunker något under detta år (figur 23). Personalstyrkan minskar möjligen marginellt, medan man tror på en viss ökning av investeringarna. Den sammantagna bilden för denna bransch är att inga dramatiska förändringar står för dörren, och att konjunktoren blir fortsättningsvis svag. Att man planerar en del investeringar kan i sammanhanget ses

kompetent personal och skattegränsen. Man anger att man kommer att prioritera investeringar, rationaliseringar och resultatförbättring under de kommande åren.

Efter att under den senare delen av 1990-talet ha legat på en tillväxtnivå på ca 10 % har **handelns** omsättning från år 2000 och framåt sjunkit avsevärt och ligger idag på inte mer än 3 %.

Figur 23. Förväntningarna inom handeln

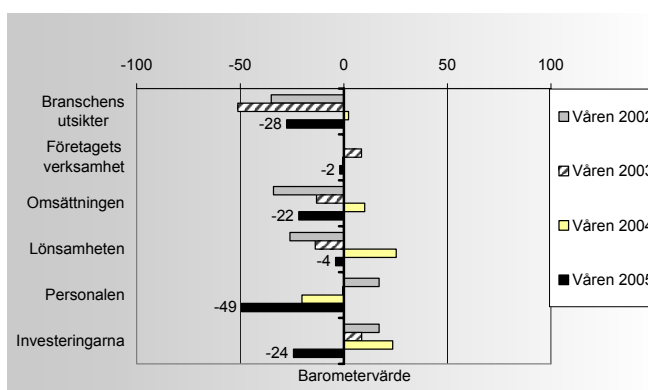
Figur 24. Löner och omsättning inom hotell- och restaurang

och uppvisade till och med en negativ tillväxt innan en återhämtning inleddes under andra hälften av det senaste året (figur 24). Den branta uppgången i omsättningens tillväxt som syns bör alltså inte inge falska förhoppningar, vår bedömning är att ökningen av tillväxten bryts under våren. Om man närmare jämför åren 2003 och 2004 så ser man också att volymtillväxten på årsbasis faktiskt var svagt negativ.

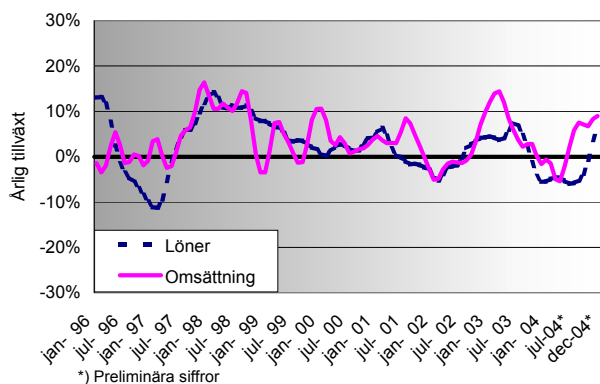
Vår prognos att branschen inte står inför något kraftigare och mer bestående konjunkturuppsving stöds av företagens egna bedömningar. I svaren på vår enkätundersökning förutspår man allmänt att omsättningen, och även till en viss del lönsamheten, kommer att minska under detta år (figur 25).

Figur 25. Förväntningarna inom hotell- och restaurang

Antalet inresande till Åland under 2004 ökade med 11,5 % jämfört med föregående år. Ökningen berodde emellertid på en stark tillströmning av kryssningsresenärer (+ 35 %). Denna fördelning avspeglar sig i ÅSUB:s inkvarteringsstatistik för år 2004 som visar att antalet övernattningar på Åland under 2004 sjönk med 8,4 % jämfört med föregående år. Trenden med en kontinuerlig negativ tillväxt av antalet övernattningar från år 2000 och framåt inte bara fortsätter utan ser ut att förstärkas.

Inkvarteringsverksamheten framstår överlag i detta perspektiv som en stagnerande bransch. Nergången för år 2004 var särskilt markant under högsäsongen och avspeglas tydligast i nedgången för stugbyarna (-9,0 %) och campingverksamheten (-18 %). En

Figur 26. Löner och omsättning inom transport- och kommunikation

del av förklaringen till denna starka nedgång står säkert att finna i det jämförelsevis dåliga semestervädret under sommarmånaderna. Samtidigt är nedgången en fortsättning på en trend som nu pågått i fyra år.

Företagen inom hotell- och restaurang planerar att minska antalet anställda avsevärt under det närmaste året, samtidigt som investeringarna enligt barometer-

undersökningen tros minska. Detta förstärker intrycket av en förväntad försämring av konjunkturen inom branschen. Trots det finns det de inom branschen som tror sig komma att satsa på investeringar inom något eller några år. Som viktiga hinder för verksamheten under de kommande åren anges i första hand den vikande efterfrågan, men också lönebikostnader och konkurrensen ses som problematiska eftersom branschen är personalintensiv.

Branschen **transporter och kommunikation** är den dominerande sektorn inom det åländska näringslivet (den omfattar drygt 40 % av BNP). Den negativa tillväxten av branschens omsättning under årets första hälft har vänt och enligt våra preliminära uppgifter för december 2004 är siffrorna nu positiva (se figur 26). Liksom under tidigare år har lönesumman i stort sett följt samma mönster, och uppvisade också den en positiv tillväxt för december 2004.

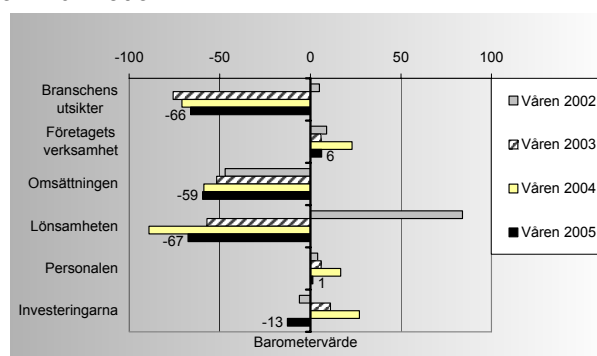
De åländska *passagerarrederierna* verkar på en allt hårdare marknad.⁵ Lönsamheten sjunker och rederiernas andel av passagerarantalet på rutterna som trafikeras fortsätter förmodligen att minska under det kommande året. De potentiella vinsterna av en ökad passagerarvolym har motverkats av de minskade intäkterna per passagerare. Konkurrensen från den estländska färjsjöfarten börjar nu kännas på allvar och har aktualiserat de skilda villkor för bemanning som råder inom EU:s medlemsstater. Konjunkturutsikterna för branschen som helhet är enligt vår barometerundersökning fortsatt dystra, även om man uppger att i det egna företagets verksamhet inte kommer att påverkas desto mera av detta, utan att man till och med kommer att expandera något. Såväl omsättningen som lönsamheten förväntas minska avsevärt under det kommande året. Detsamma gäller investeringarna.

⁵ Hans Ahlström, VD vid Ålands redarförening och Olof Widén, VD för Fraktfartygsföreningen har bidragit med underlag för detta avsnitt.

Efter förra årets omfattande nyanställningar i samband med att Birka Lines nya kryssningsfartyg sattes i trafik under åländsk flagg, är utsikterna nu att personalstyrkan kommer att hållas i stort sett oförändrad under det närmaste året. Svaren på vår enkätundersökning stödjer bilden av en förväntad fortsatt lågkonjunktur för denna den viktigaste sektorn inom den åländska ekonomin. Den hårda konkurrensen och svaga efterfrågan ses följaktligen som de viktigaste hindren för verksamheten också på några års sikt. I synnerhet kryssningsverksamheten kan under överskådlig framtid förvänta sig en tuff konkurrenssituation. Möjligtvis kan det faktum att man säger sig ämna satsa på investeringar inom de kommande åren ses som en ljusglimt i sammanhanget.

I Finland har kraftiga sänkningar av alkoholskatterna nu genomförts, vilket inneburit en genomsnittlig nedgång i alkoholpriset med ca 20 %. Utsikterna att landpriserna på alkohol i de åländska passagerarrederiernas ”upptagningsområde” ytterligare kommer att sjunka framstår som allvarliga för verksamheten. Den svenska regeringens utredare har föreslagit en sänkning av alkoholpriserna från den 1 januari 2006. I dagsläget är det emellertid oklart exakt när denna sänkning kommer att genomföras, frågan ingår i den svenska regeringens budgetförhandlingar med de parlamentariska stödpartierna. Men att denna sänkning kommer att genomföras i en nära framtid är allt fler bedömare ense om, och detta kommer ytterligare att pressa lönsamhetsmarginalerna för de åländska färjrederierna.

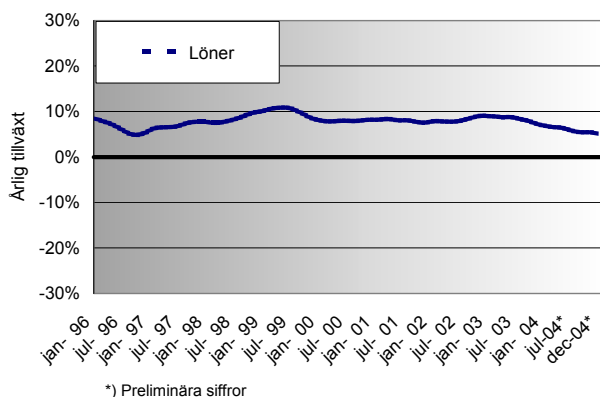
Figur 27. Förväntningarna inom transport och kommunikation

I detta perspektiv framstår den utredning som för närvarande genomförs vid det finländska kommunikationsministeriet angående en revidering av rederibeskattningen och möjligheterna att segla med blandbesättningar som mycket viktig för de åländska rederierna. Den finländska regeringens beslut om återbäring av rederiernas skatter och sociala avgifter på sjöarbetskraft har i någon mån lättat kostnadstrycket för rederierna.

Den åländska *lastfartygssektorn* verkar under mer gynnsamma marknadsförutsättningar än de som gäller för passagerarsjöfarten, även om EU:s östutvidgning inneburit en ny konkurrenssituation där de nya medlemsländernas rederier nu fått fritt tillträde till fraktmarknaderna. Man har ingått långa befракtningsavtal som förmodligen ger en acceptabel lönsamhet under det närmaste året. Den förväntat goda exporttillväxten gynnar fraktrederierna. Den utflaggade delen av den åländska flottan opererar likaså den under tillfredsställande marknadsvillkor.

Figur 28. Löner inom bank- och försäkring

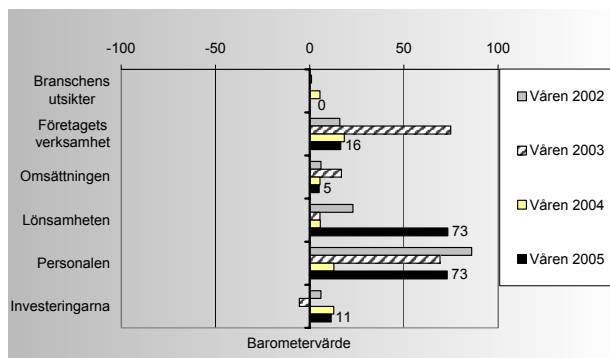
Gemensamt för företrädarna för rederibranschen är att de efterlyser en ”utjämning av spelplanen” i förhållande till konkurrentländerna; en internationell anpassning av den finländska sjöfartspolitikens gällande tonnageskatt, statsgarantier och investeringsstöd.

Lönesummans tillväxttakt inom **finanssektorn** har sedan två år tillbaka varit något avtagande, och ligger nu på ca 5 % (figur 28).

Liksom under de närmaste åren är förväntningarna inom denna bransch överlag positiva (figur 29). Uppenbarligen är en viss expansion och ökning av omsättningen att vänta under det närmaste året. När det gäller lönsamheten såväl som personalrekryteringen under det kommande året ger vår enkät tydliga positiva utslag, vilket tyder på att branschen själv förväntar sig en uppåtgående konjunktur (figur 29).

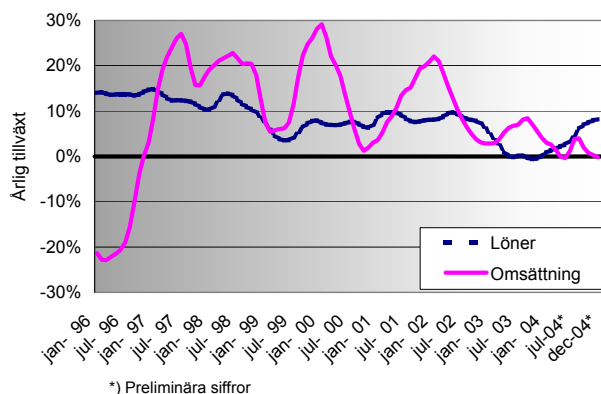
Det i realiteten fortsatt hårda konkurrensläget för branschen ger dock anledning till en viss tveksamhet inför denna tro på ökad lönsamhet. ÅSUBs bedömning är istället mer försiktig än branschens egen; vi tror på en viss förbättring av lönsamheten inom sektorn, och att inga större förändringar i konkurrenssituationen är att vänta under det närmaste året. Detta sagt med reservation för att förutsättningarna för verksamheten naturligtvis kan komma att påverkas av oförutsedda ekonomisk-politiska förändringar i omvärlden.

Förutom att personalstyrkan utökas förväntas den närmaste 12-månadersperioden också innebära en del nyinvesteringar, bl.a. i system och kompetensutveckling för personalen. Detta är för övrigt områden där satsningar planeras under de kommande åren. Bankernas utlåningsvolym till privatpersoner förväntas fortsätta öka något under det närmaste året och därmed ligga på en fortsatt hög nivå. En viss avmattning i efterfrågan på krediter är emellertid att vänta både när det gäller lån till privatpersoner och till företag.⁶ Den stigande efterfrågan på placeringstjänster ser också den

Figur 29. Förväntningarna inom bank- och försäkring

⁶ Jan-Erik Rask VD vid Nordea, Åland har bidragit med information till detta avsnitt.

Figur 30. Löner och omsättning inom övriga tjänster

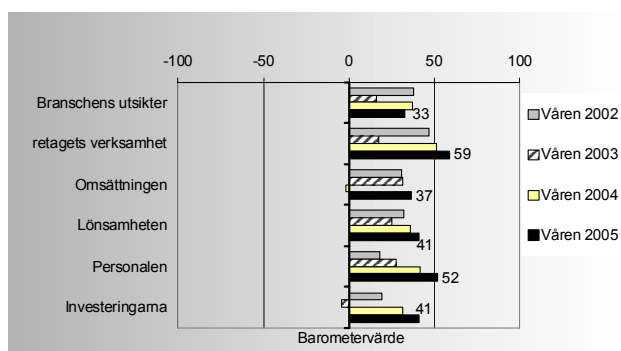
ut att bidra till att underbygga lönsamheten under det kommande året. Däremot kan det tänkas att den relativt försiktiga linje beträffande investeringar inom de flesta näringslivsbranscher som vår enkätundersökning antyder, kommer att innebära en svag efterfrågan på företagsskrediter. Därtill förväntas kommunernas efterfrågan på krediter avmattas på grund av deras

pressade budgetläge och därmed minskade investeringar.

Omsättningens tillväxt inom branschen **övriga tjänster** har uppvisat en neråtgående trend under de senaste åren (figur 30). Lönesummans storlek har däremot börjat visa en svagt positiv utveckling efter att ha legat på nolltillväxt år 2003. Inom denna bransch ser man i allmänhet mycket positivt på framtiden (figur 31). Enkätsvaren är, som framgår av figuren övervägande mycket positiva. Man förväntar sig goda tider för branschen överlag, och då i synnerhet för den egna verksamheten.

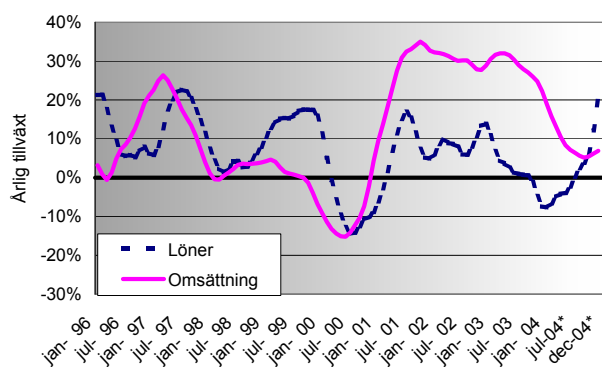
Man förväntar sig en ökad omsättning och en ökad lönsamhet under det kommande året (figur 31). Dessutom planeras allmänt ökade investeringar och nyanställningar. Utvecklad marknadsföring, marknadsexpansion och produktutveckling anges som de prioriterade områdena under de närmaste åren. En allmän osäkerhet och brist på kompetent personal anges som de främsta hindren för utveckling.

Figur 31. Förväntningarna inom övriga tjänster

Med tanke på den avtagande tillväxttakten hos omsättningen och lönesummans rätt svaga tillväxt under senare år så kan branschens egen bedömning så som den avspeglas i vår barometerundersökning förefalla något optimistisk.

Kategorien **IKT-företag** är 'tvärgående' och består främst av företag inom näringsgrenen övriga tjänster, handel, industri och kommunikationer. Den åländska IKT-sektorns omsättning härrör till ca 40 % från handel med videofilm, CD- och DVD-

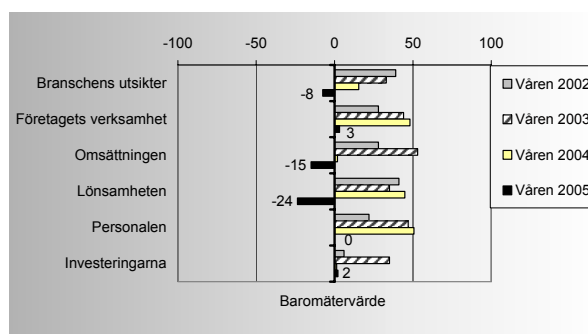
Figur 32. Löner och omsättning inom IT-sektorn

*) Preliminära siffror

2001 (figur 32). Från en extremt hög tillväxttakt på runt 30 % har tillväxten sedan våren 2004 varit under 10 %. Lönesummans tillväxt har i stort följt samma utveckling, även om dess tillväxt varit på en lägre nivå. Faktum är att lönesumman visade negativ tillväxt mellan hösten 2003 och hösten 2004, en trend som nu vänt uppåt.

Framtidsförväntningarna inom denna bransch har för första gången på tre år delvis vänt och blivit negativa. Barometerutslaget antyder negativa förväntningar för branschen som helhet (figur 33). Man förutspår också allmänt en sjunkande omsättning och lönsamhet. Att en viss stagnation inträtt understryks av att investeringarna och personaltillväxten förvänta förbli i stort sett oförändrade i förhållande till 2004 under det kommande året.

I och med tillskottet av Ålandsbankens dotterbolag Cross Key till branschen kommer den registrerade omsättningen under den kommande 12-månadersperioden dels att stiga avsevärt, dels kommer den att uppvisa stora oregelbundenheter och månatliga variationer.

Figur 33. Förväntningarna inom IT-sektorn

Tabell 1. Sammanfattning av den förväntade konjunkturutvecklingen inom de olika branscherna under år 2005

Näring	Konjunktur/ förväntningarna	Kommentarer	Andel av BNP
Primärnäringarna	Svag konjunkturutveckling Övervägande negativa förväntningar	Som helhet präglas branschen av allmän osäkerhet, även om tillväxten av omsättningen är svagt positiv sedan ett år tillbaka	3,5
Livsmedelsindustri	Relativt goda konjunkturutsikter/ Positiva förväntningar ang. omsättning och lönsamhet	God produktivitetutveckling (möjlig tillfällig). Skärpt internationell konkurrens	} 6,3
Övrig industri	Relativt goda konjunkturutsikter God tillförsikt	God produktivitetutveckling. Internationellt expansiv bransch. Hård konkurrens. Gynnas av hög tillväxt inom världsekonomin	
Vatten och el	Relativt svag konjunktur	Vikande lönsamhet, men en viss förbättring av produktiviteten verkar ha skett och verksamheten expanderar	1,3
Byggverksamhet	Vikande konjunktur Negativa förväntningar	Nedgången sedan 2003 fortsätter. Gradvis minskning av de offentliga investeringarna dämpar konjunkturen	3,9
Handel	Svag konjunkturutveckling Minskade investeringar väntas	Allmän stagnation sedan några år tillbaka. Svag produktivitetutveckling. Minskning av personalen. Den långsiktiga nedgången i antalet övernattningar fortsätter.	} 8,9
Hotell och Restaurang	Svag/vikande	Stagnation – minskning av antalet anställda att vänta.	
Transport och kommunikation	Svag/vikande konjunktur för passagerarrederierna, bättre för fraktrederierna. Pessimism ang. lönsamhet och omsättning hos passagerarrederierna	Aktuella strategiska avgöranden i verksamhetsförutsättningarna för passagerarsjöfarten: den svenska alkoholskatten och den finländska sjöfartspolitikerna. Allt hårdare konkurrens. Fraktsjöfarten gynnas av tillväxten inom världsekonomin och exporten	41,8
Bank och försäkring	Svagt positiv konjunktur Ev. en svag tillväxt av omsättningen	Relativt god lönsamhet och en del nyrekryteringar i sikte	14,3
Övriga tjänster	Relativt goda utsikter Branschen själv optimistisk	Motsägelsefull bild	2,7
IT-sektor	Avtagande tillväxt, försvagad konjunktur Eventuellt en viss försämring av omsättning och lönsamhet	Få nyrekryteringar att vänta	(se anm.)

Anm.: Uppgifterna om de respektive branschernas BNP-andelar är från 2001. IT-sektorn ingår som en tvärgående kategori bl.a. i 'övriga tjänster', bank och finans och handel, och dess andel av BNP redovisas därför ej separat.

Källa: ÅSUB:s konjunkturenkät och löne- och omsättningsstatistik från Statistikcentralen (SC).

Bilaga

Uppgifter från konjunkturbarometermätningarna och från mervärdesskattedeklarationerna

Först i denna bilaga presenteras själva enkäten för den som vill kontrollera frågornas exakta utformning. Sedan följer två diagram, nämligen svaren på frågorna 13 (de kommande årens satsningar) och 14 (största hindret för verksamheten). Svaren på frågorna 13 och 14 är lätta att jämföra med de tidigare mätningarnas svar då de är med i diagrammen.

Till sist kombineras företagets årliga tillväxttakt enligt momsregistret med företagets svar i konjunkturbarometern både med avseende på omsättningens respektive lönekostnadernas utveckling jämfört med situationen för ett år sedan samt företagets förväntningar om situationen om ett år.

13. Vilket av följande områden kommer Ert företag att satsa på i första hand under de kommande åren (ange endast ett alternativ)

- 1. investeringar i maskiner och inventarier
- 2. ökad automatisering
- 3. nya lokaler eller utvidgning av befintliga
- 4. expansion genom ökad arbetskraft
- 5. personalutbildning
- 6. utveckla marknadsföringen / söka nya marknader
- 7. produktutveckling
- 8. ledarskapsutveckling
- 9. förbättra inköpsfunktionerna
- 10. rationalisera verksamheten / förbättra soliditeten och resultatet
- 11. annat, vad? _____

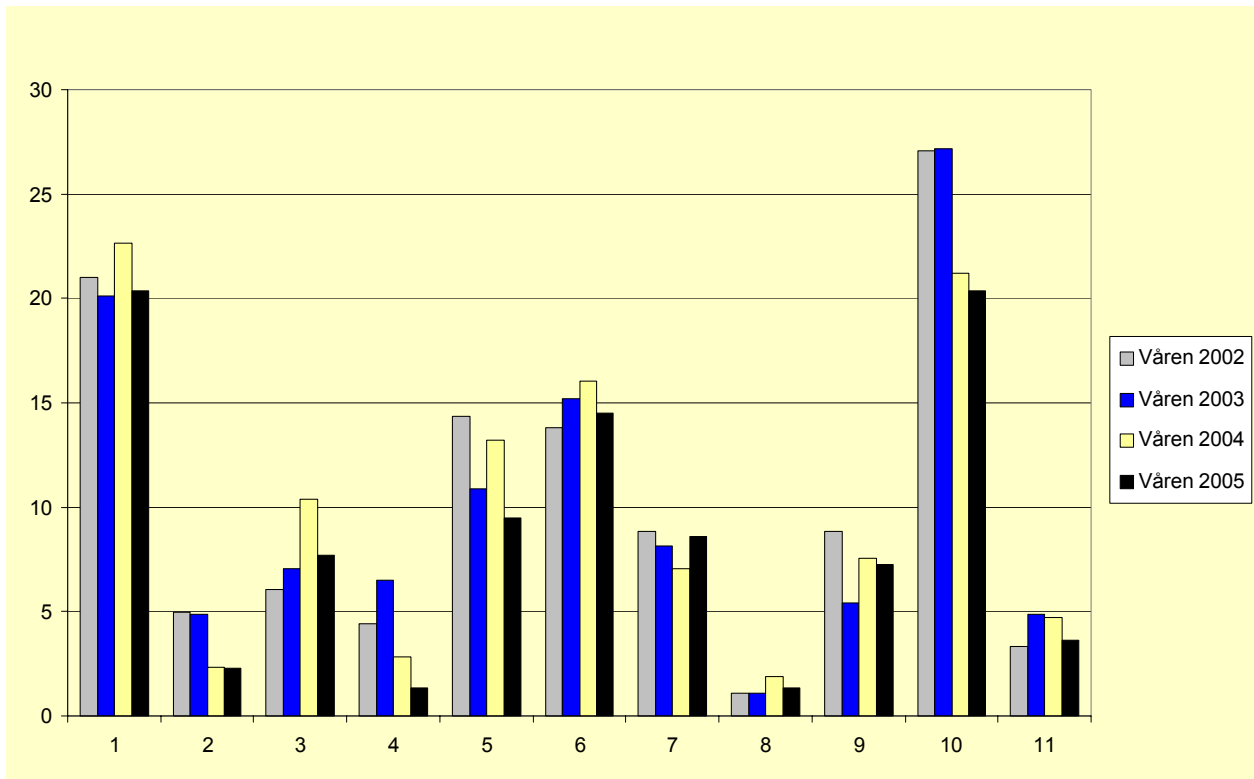
14. Vilket är det största hindret för utvecklingen av Ert företag (ange endast ett alternativ)

- 1. byråkratin
- 2. arbetslagstiftningen / kollektivavtal
- 3. lönebikostnaderna
- 4. beskattningen
- 5. skattegränsen mellan Åland, Finland och övriga EU
- 6. transportkostnaderna
- 7. för liten efterfrågan på produkterna / tjänsterna
- 8. finansieringssvårigheter
- 9. osäkerhet
- 10. bristen på kompetent personal
- 11. lönenivån / övriga produktionskostnader
- 12. hård konkurrens
- osund konkurrens orsakad av
  - 13. offentlig näringsverksamhet
  - 14. konkurrensnedvidande företagsstöd
  - 15. konkurser och skuldsaneringsförfaranden
  - 16. grå / svart marknad
  - 17. centralisering av marknaden
- 18. annan orsak, vilken? _____

Vill Ni ha Konjunkturrapporten som återrapportering? Ja Nej

Tack så mycket för Er tid!

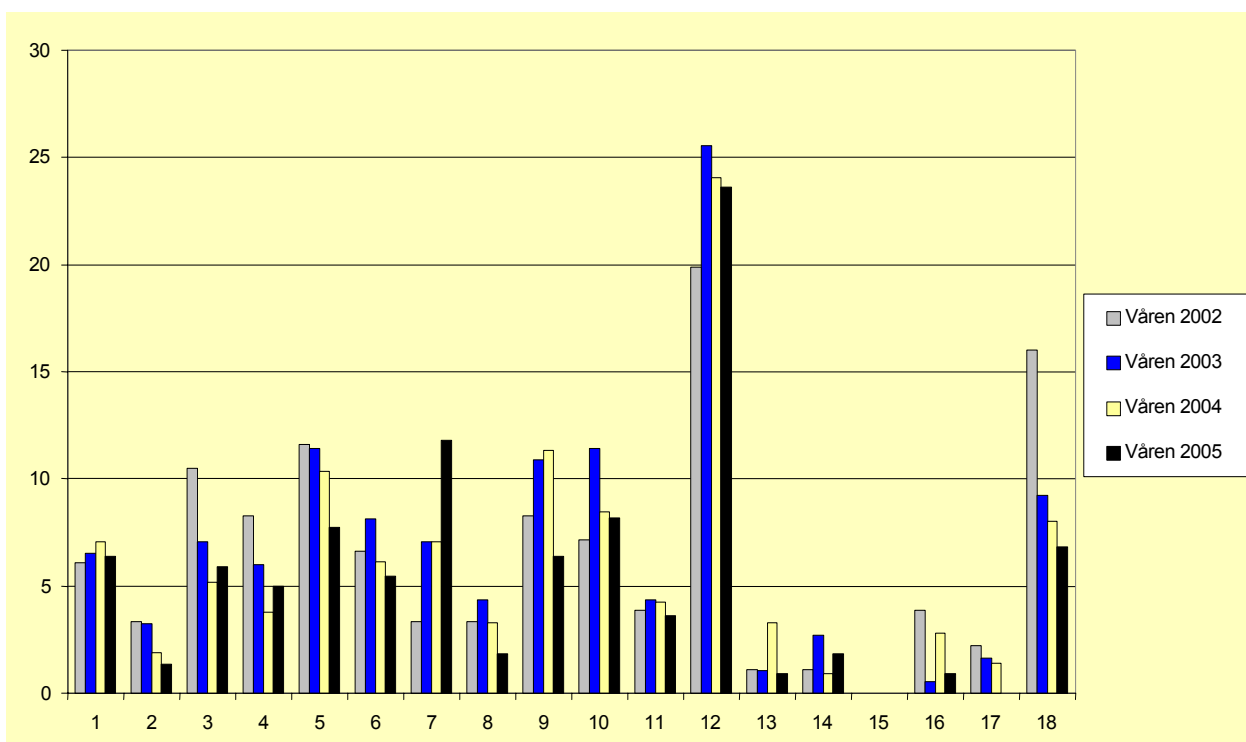
Fråga 13: Vad företaget kommer att satsa på de kommande åren

- 1 = investeringar i maskiner och inventarier
- 2 = ökad automatisering
- 3 = nya lokaler eller utvidgning av befintliga
- 4 = expansion genom ökad arbetskraft
- 5 = personalutbildning
- 6 = utveckla marknadsföringen / söka nya marknader
- 7 = produktutveckling
- 8 = ledarskapsutveckling
- 9 = förbättra inköpsfunktionerna
- 10 = rationalisera verksamheten / förbättra soliditet och resultat
- 11 = annat

Fråga 14: Största hindret för verksamheten

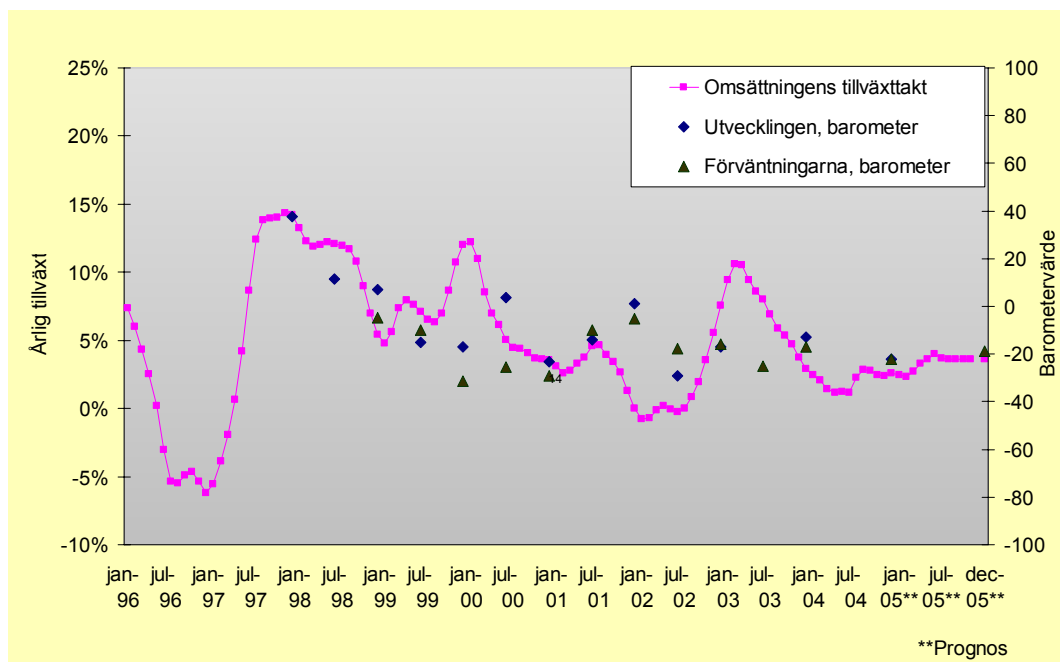
- 1 = byråkratin
 2 = arbetslagstiftningen / kollektivavtal
 3 = lönebikostnaderna
 4 = beskattningen
 5 = skattegränsen mellan Åland, Finland och övriga EU
 6 = transportkostnaderna
 7 = för liten efterfrågan på produkterna / tjänsterna
 8 = finansieringssvårigheter
 9 = osäkerhet
 10 = bristen på kompetent personal
 11 = lönenivån / övriga produktionskostnader
 12 = hård konkurrens

osund konkurrens orsakad av:

- 13 = offentlig näringsverksamhet
 14 = konkurrensnedvridande företagsstöd
 15 = konkurser och skuldsaneringsförfaranden
 16 = grå / svart marknad
 17 = centralisering av marknaden
 18 = annan orsak

Omsättningens och lönernas utveckling – en jämförelse mellan barometersvaren och mervärdesskattregistret

Omsättningens utveckling enligt momsregistret och konjunkturbarometern

Lönekostnadernas utveckling enligt momsregistret och personalstyrkans enligt konjunkturbarometern

